

ประวัตวัดเสาชิงทอง
และ
งานของกรมศิลปากร

กรมศิลปากร

พิมพ์แจกในงานกฐินพระราชทาน

ณ วัดเสาชิงทอง จังหวัดลพบุรี

วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๓

294.3135
ศ 528 ป

ประวตวัดเสาชงทอง

และ

งานของกรมศิลปากร

กรมศิลปากร

พิมพ์แจกในงานกุฐินพระราชทาน

ณ วัดเสาชงทอง จังหวัดลพบุรี

วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๓

๒๑๔.๑๑๕

๐๕๔๔๒

๑๑๐

๑๑๐๑๑๑๑

๑๑๐๑๑๑๑

คำนำ

กรมศิลปากรได้รับพระราชทานผ้าพระกฐินไปทอด ณ พระอารามใด โดยปกติก็ได้มอบให้เจ้าหน้าที่พยายามเรียบเรียงและจัดพิมพ์ประวัติของพระอารามนั้นตลอดทั้งเรื่องราวเกี่ยวข้องกับท่านผู้สร้างและปฏิสังขรณ์พระอารามนั้น ๆ แจกจ่ายเป็นบรรณาการแก่พุทธศาสนิกชนผู้ร่วมการกุศลกาลทาน โดยทั่วกันและได้ทำติดต่อกันมาหลายปี เช่น

วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๑ ได้นำผ้าพระกฐินไปทอด ณ วัดกาญจนสิงหาสน์ จังหวัดธนบุรี และได้จัดพิมพ์ประวัติวัดกาญจนสิงหาสน์

วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๐๒ ได้นำผ้าพระกฐินไปทอด ณ วัดดุสิตาราม จังหวัดธนบุรี และได้จัดพิมพ์ประวัติวัดดุสิตาราม

วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๐๓ ได้นำผ้าพระกฐินไปทอด ณ วัดพระยาทำ จังหวัดธนบุรี (ปีนั้นไม่ได้จัดพิมพ์เช่นเคย)

วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๐๔ ได้นำผ้าพระกฐินไปทอดซ้ำอีก ณ วัดกาญจนสิงหาสน์ จังหวัดธนบุรี และได้จัดพิมพ์มุลเหตุแห่งการสร้างวัดในประเทศสยาม พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๕ ได้นำผ้าพระกฐินไปทอด ณ วัดอัมพรสวรรค์ จังหวัดธนบุรี และได้จัดพิมพ์ประวัติวัดอัมพรสวรรค์ พร้อมด้วยหมายรับสั่งในรัชกาลที่ ๓

วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๐๖ ได้นำผ้าพระกฐินไปทอด ณ วัดชนะสงคราม จังหวัดพระนคร และได้จัดพิมพ์ประวัติวัดชนะสงคราม

วันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๗ ได้นำผ้าพระกฐินไปทอด ณ วัดเทพธิดาราม จังหวัดพระนคร และได้จัดพิมพ์กลอนเพลงยาวเรื่องหม่อมเป็ดสวรรค์ และพระอาการประชวรของกรมหมื่นอัมพรสุดาเทพ

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๘ ได้นำผ้าพระกฐินไปทอด ณ วัดสุวรรณาราม จังหวัดธนบุรี และได้จัดพิมพ์ประวัติวัดสุวรรณาราม

วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๙ ได้นำผ้าพระกฐินไปทอด ณ วัดราชสิทธิาราม จังหวัดธนบุรี และได้จัดพิมพ์ประวัติวัดราชสิทธิาราม

วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๐ ได้นำผ้าพระกฐินไปทอด ณ วัดสังข์กระจาย จังหวัดธนบุรี และได้จัดพิมพ์ประวัติวัดสังข์กระจาย

(ข)

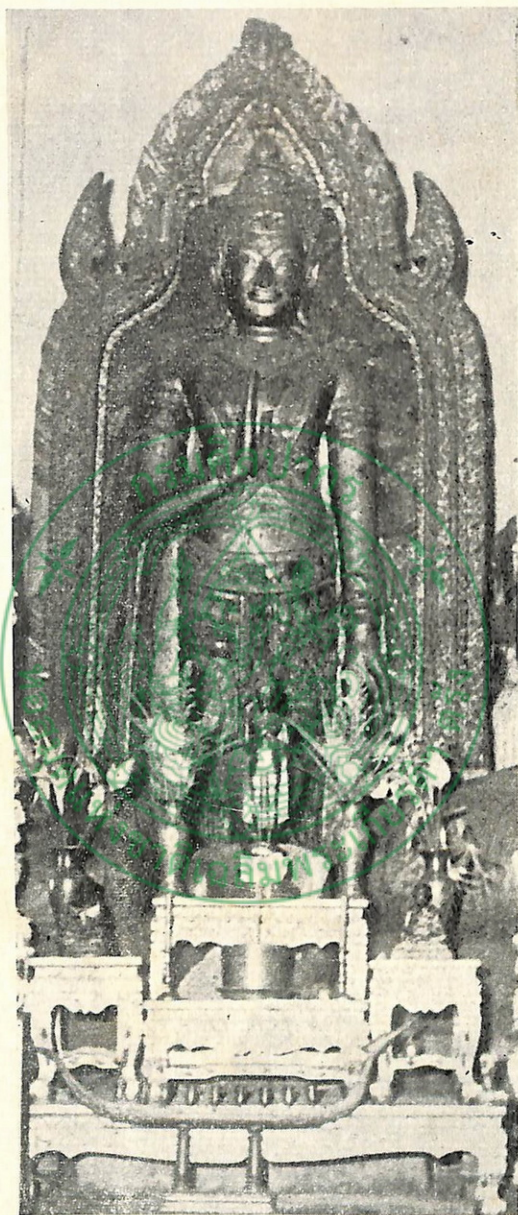
วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๑๑ ได้นำผ้าพระกฐินไปทอด ณ วัดชนะสงคราม จังหวัดพระนคร และได้จัดพิมพ์หนังสือพระกฐินวินิจัยกถา

วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๒ ได้นำผ้าพระกฐินไปทอด ณ วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี และได้จัดพิมพ์หนังสือประวัติวัดใหญ่สุวรรณาราม

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ นี้ กรมศิลปากรได้รับพระราชทานผ้าพระกฐินไปทอด ณ วัดเสาชิงช้า จังหวัดลพบุรี จึงได้มอบให้นายประพัฒน์ ตริณรงค์ หัวหน้าแผนกบันทึกเหตุการณ์ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ รวบรวมและเรียบเรียงประวัติวัดเสาชิงช้า และให้เจ้าหน้าที่กองต่าง ๆ เรียบเรียงประวัติและผลงานของแต่ละกอง ขึ้นพิมพ์แจกเผยแพร่สำหรับแจกจ่ายเป็นบรรณาการแก่บรรดาพุทธศาสนิกชนผู้ร่วมในการทอดกฐินพระราชทานคราวนี้ ในระยะ ๑๒ ปีที่ผ่านมาได้นำผ้าพระกฐินไปทอด ณ จังหวัดพระนครและธนบุรี ๑๑ ครั้งต่างจังหวัด ๑ ครั้ง ปีนี้เป็นครั้งที่ ๒ ที่ออกต่างจังหวัด นอกจากจัดการพิมพ์หนังสือแจกเช่นเคยแล้ว กรมศิลปากรยังเห็นเป็นโอกาสอันดีจึงได้จัดงานศิลปะของชาติไทย ซึ่งเป็นมรดกที่มีค่าล้ำและตกทอดมาจากบรรพบุรุษของเราแต่โบราณกาลออกแสดงให้พี่น้องชาวปทุมธานีได้ชื่นชม และอนุโมทนาในกฐินทานครั้งนี้ไปพร้อมกัน ขอให้ทุกสภากาหนดที่เข้าร่วมใจกันบำเพ็ญ จงอำนวยผลดลบันดาลให้ทุกท่านเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธนสารสมบัติตลอดกาลนาน เทอญ

อธิบดีกรมศิลปากร

๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๓

พระประธานในพระอุโบสถ
วัดเสาธงทอง

สารบัญ

คำนำ

ประวัติวัดเสาชิงช้า

ชั้นและที่ตั้ง

เขตวัด ที่ธรณีสงฆ์ และกัลปนา

วัดเสาชิงช้ากับวัดรวม

ผู้สร้างและผู้ปฏิสังขรณ์

ปูชนียวัตถุและโบราณสถาน

พระอุโบสถ

พระประธานและพระพุทธรูปในพระอุโบสถ

พระวิหาร

พระประธานและพระพุทธรูปในพระวิหาร

พระเจดีย์ใหญ่

ตึกโกระชาน

ตึกปฎิ

ธรรมเนียมเจ้าพระยาโกษาปาน

สิ่งของพระราชทานสำหรับวัด

ลำดับเจ้าอาวาส

ความสำคัญของวัด

งานของกรมศิลปากร

กรมศิลปากร

สำนักงานเลขานุการกรม

กองการสังคีต

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ

๑

๑

๒

๒

๑๑

๑๑

๑๑

๑๒

๑๒

๑๒

๑๒

๑๒

๑๓

๑๓

๑๓

๑๓

๒๑

๒๔

๒๕

กองโบราณคดี	๓๖
กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์	๖๗
กองศิลปศึกษา	๗๕
กองสถาปัตยกรรม	๘๓
กองหอสมุดแห่งชาติ	๘๘
กองหัตถศิลป์	๙๕

ประวัติ

วัดเสาชิงช้า จังหวัดลพบุรี

ชั้นและที่ตั้ง

วัดเสาชิงช้า เป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดสามัญ ตั้งอยู่ตำบลท่าหิน อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ระหว่างพระนารายณ์ราชนิเวศน์ กับบ้านหลวงรับแขกเมือง (หรือบ้านเจ้าพระยาวิชเยนทร์) เป็นวัดโบราณ ยังไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าสร้างขึ้นเมื่อไร สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานว่า “วิหารและพระประธานที่ปรากฏบัดนี้ เป็นแบบอย่างช่างสมัยครั้งแรกตั้งกรุงศรีอยุธยา” (๑)

เขตวัด ที่ธรณีสงฆ์ และกัลปนา

เขตวัด บริเวณที่ตั้งวัดเสาชิงช้า เป็นที่สูง สูงกว่าถนนรอบวัดประมาณ ๔-๕ ศอก ลักษณะเกือบจะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า คือ ทางทิศเหนือจดถนนวิชเยนทร์ กว้าง ๓ เส้น ๑ วา ทิศใต้จดถนนราชดำเนิน กว้าง ๒ เส้น ๑๘ วา ทิศตะวันออกจดถนนนารายณ์ ยาว ๔ เส้น ๑๕ วา และทิศตะวันตกจดถนนพระราม ยาว ๕ เส้น ๔ วา

ที่ธรณีสงฆ์ เป็นที่ที่ทางวัดจัดให้เช่าเพื่อเก็บผลประโยชน์บำรุงวัดตามแนวเขตของวัด ๓ ตัน เว้นด้านตะวันออกหรือหน้าวัดเท่านั้น ที่ด้านตะวันออกเป็นรั้วซีเมนต์กั้น (ปัจจุบันด้านตะวันออกที่ให้เช่าปลูกอาคารไฟไหม้หมด)

กัลปนา มี ๑ แห่ง คือที่หน้าตำบลบางขันหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ซึ่งเข้าใจกันว่าเป็นที่ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงถวายเพื่อแลกกับที่ในพระนารายณ์ราชนิเวศน์ ซึ่งจะทรงจัดเป็นที่ประทับอีกแห่งหนึ่ง เมื่อวันพุธ บิโจ เดือน ๑๒ แรม ๑๓ ค่ำ พ.ศ. ๒๔๐๔ (๒) เหตุที่ทรงแลกที่แห่งนี้ก็เพราะในประวัติศาสตร์กล่าวไว้ว่า ตอนจะสิ้นรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชาได้ทรงถวายเป็นวิสุงคามสีมาเพื่อให้พระราชกษัตริย์ให้การอุปสมบทแก่ข้าราชการที่ทรงเกรงว่าจะได้รับภัยจากพระเพทราชาและหลวงสรศักดิ์ (พระเจ้าเสือ) ที่ท้องพระโรงเนื่องกับมุขเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์มหาปราสาท

(๑) ดู - เรื่องเที่ยวตามทางรถไฟ พระนิพนธ์สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ พิมพ์ พ.ศ. ๒๔๕๓ น.๕๐

(๒) ดู - ประกาศรัชกาลที่ ๔ พิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๖ น. ๔๒-๔๖

ส่วนผลประโยชน์อื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับที่ดินดังกล่าวนี้ มีทรัพย์สินที่ทางวัดได้รับจากผู้มีศรัทธาถวายไว้เป็นทุนเก็บผลประโยชน์บำรุงวัด

วัดเสาชิงช้า กับ วัดรวก

บริเวณที่เป็นเขตของวัดเสาชิงช้าในปัจจุบัน ได้รวมเอาวัดอีกวัดหนึ่งเข้าไว้ด้วย คือ วัดรวก วัดเสาชิงช้าอยู่ทางเหนือ วัดรวกอยู่ทางใต้ และวัดทั้งสองวัดนี้ แต่ก่อนไม่ได้รวมกัน นอกจากเวลาทำสังฆกรรม เพราะวัดเสาชิงช้ามีพระวิหาร ไม่มีพระอุโบสถ แต่วัดรวกมีพระอุโบสถ ไม่มีพระวิหาร เมื่อพระภิกษุสงฆ์วัดเสาชิงช้าจะทำสังฆกรรม จำเป็นต้องมารวมทำในพระอุโบสถวัดรวก เป็นอย่างนี้มาโดยตลอดมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๕๗

ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ผู้ทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระปรมินทรมหาวชิราลงกรณ ได้เสด็จเมืองลพบุรี จึงโปรดให้รวมวัดทั้งสองเป็นวัดเดียวกัน เมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๗ ดังข้อความตอนหนึ่งในรายงานการเสด็จตรวจการคณะสงฆ์มณฑลกรุงเก่าครั้งนั้นว่า

“หมายเหตุเฉพาะวัน ๖ วัดเสาชิงช้า กับ วัดรวก ที่เสด็จทอดพระเนตรวันนั้น มีเขตแดนติดต่อกัน พระยาโบราณราชธานินทร์(๑) สมุหเทศาภิบาล กราบทูลว่า วัดเสาชิงช้ามีวิหาร วัดรวกมีโบสถ์ สมควรจะรวมเป็นวัดเดียวกันได้ ทรงพระดำริเห็นชอบด้วย และทรงอนุญาติให้เรียกชื่อว่า วัดเสาชิงช้า ยกเจ้าอาวาสวัดรวกเป็นเจ้าอาวาสโดยกิตติมศักดิ์ ให้พระครูสังฆการาวาหะ เป็นเจ้าอาวาสแห่งวัดเสาชิงช้าที่รวมใหม่นี้” (๒)

ผู้สร้างและผู้ปฏิสังขรณ์

ผู้สร้างวัด การกล่าวถึงผู้สร้างวัดเสาชิงช้า จะแยกกล่าวออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นเรื่องของวัดรวก และส่วนที่เป็นเรื่องของวัดเสาชิงช้า ทั้งนี้เพื่อให้ทราบประวัติความเป็นมาของวัดทั้งสองก่อนจะรวมกัน และจะขอลำดับถึงวัดรวกก่อน การที่กล่าวถึงวัดรวกก่อน ก็เพราะมีหลักฐานหลายอย่างทั้งในทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ที่แสดงว่า วัดนี้ มีมาก่อนวัดเสาชิงช้า หลักฐานที่ว่านั้น ขอลำดับถึงเป็นข้อ ๆ ดังนี้

(๑) พระยาโบราณราชธานินทร์ นามเดิม พร เดชะคุปต์

(๒) ดู เรื่องพระประวัติ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ฉบับกรมการศาสนา พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ เล่ม ๓ น. ๖

๑. วัดรวกมีพระอุโบสถหรือโบสถ์ อันเป็นหลักสำคัญของวัด เพราะเกี่ยวกับการทำสังฆกรรมของสงฆ์ วัดเสารทองไม่มี มีแต่พระวิหารซึ่งจะใช้ทำสังฆกรรมหาได้ไม่ ทำไม่วัดเสารทองจึงไม่มีพระอุโบสถ เรื่องนี้จะเป็นเพราะมีวัดที่มีพระอุโบสถอยู่แล้วตั้งอยู่ใกล้กัน คือ วัดรวก จึงไม่จำเป็นต้องสร้างขึ้นใหม่ สมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเคยทรงปรึกษาเรื่องนี้กับสมเด็จ ฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์แล้วทรงอธิบายว่า “สมัยโบราณวิหารสำคัญกว่าพระอุโบสถ และนิยมสร้างวิหารให้ใหญ่โตกว่า หรือบางวัดไม่มีพระอุโบสถเลย มีแต่วิหารก็มีเวลาทำสังฆกรรม ก็ไปรวมทำกับวัดใกล้ ๆ เพราะแต่ก่อน วัดหนึ่ง ๆ มีพระภิกษุไม่มากนัก ต่อมาวัดมีพระภิกษุมากขึ้น การสร้างพระอุโบสถจึงจำเป็นต้องมีและขยายให้ใหญ่ขึ้น เพื่อให้เพียงพอแก่การประชุมสงฆ์ ความนิยมในเรื่องสร้างพระอุโบสถจึงเป็นหลักสำคัญขึ้นในวัด”(๑) ส่วนวิหารอันเป็นที่อยู่ของพระภิกษุนั้น กรณีกมีการสร้างกุฏิให้พระภิกษุอยู่จำพรรษาแล้ว วิหารก็กลายเป็นที่สำหรับเก็บพระพุทธรูปไป

วัดเสารทองซึ่งเป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา และสร้างในระยะเวลาที่วัดต่างๆ นิยมสร้างพระอุโบสถเป็นหลักสำคัญของวัดแล้ว การที่วัดเสารทองไม่มีพระอุโบสถ ก็น่าจะเป็นเพราะเห็นว่า วัดรวกซึ่งตั้งอยู่ติดกันนั้นเองมีพระอุโบสถอยู่แล้วและพอแก่การที่ไปทำสังฆกรรมด้วยได้ จึงไม่จำเป็นต้องสร้างขึ้นใหม่ อย่างที่สมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพประทานอธิบายไว้

๒. ลักษณะของพระอุโบสถวัดรวกเป็นฝีมือของช่างสมัยโบราณและเก่ากว่าฝีมือช่างสร้างวิหารวัดเสารทอง จริงอยู่ พระอุโบสถหลังเดิมของวัดรวกได้ถูกไฟไหม้เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๐ แต่การสร้างใหม่ ผู้สร้างได้พยายามรักษาแบบอย่างของเดิมไว้ แม้จะเหลือส่วนที่เป็นหลังคาตลอดจนกระเบื้องให้เป็นชิ้นแต่ทั้งหมดก็ตาม แต่ก็ได้พยายามทำตามแบบอย่างของเดิม สิ่งที่สร้างเสริมขึ้นใหม่ คือ เติมนผนังทั้ง ๔ ด้านของพระอุโบสถขึ้นอีกประมาณ ๑ คอกเศษ กับสร้างมุขทางด้านหน้า เมื่อคุณลักษณะของพระอุโบสถโดยเฉพาะแล้วมีลักษณะเป็นฝีมือช่างสมัยกรุงศรีอยุธยา หน้าต่างมี ๔ หน้าต่างที่ทำเป็นช่อง ๆ ให้ลมและแสงสว่างเข้า เหมือนกับช่องหน้าต่างที่วัดพระเมรุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปัจจุบันถูกอุดตัน มองทางผนังด้านในจึงจะเห็นและมีหน้าต่างแบบมับานเปิดเปิดอีก ๔ บาน อาจเป็นของทำขึ้นภายหลัง เมื่อเห็นว่าภายในพระอุโบสถมีแสงสว่างน้อยไป

(๑) คู-ประวัติวัดราชบพิธ ของกรมศิลปากร พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๓ น. ๘๓-๘๔

ส่วนพระวิหารวัดเสารงทองนั้น บ้านหน้าต่างเป็นแบบโค้งอย่างฝรั่ง อันเป็นสถาปัตยกรรมที่นิยมทำตามแบบฝรั่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

๓. สีมารอบพระอุโบสถวัดรวกเป็นสีมุกุ ทำด้วยหินทรายแดง ประดิษฐานอยู่บนแท่น มีลวดลายตรงก้นล่างกับขอบบน ซึ่งกล่าวกันว่า เป็นสีมาแบบอยุธยาตอนปลาย คือ ตั้งแต่รัชสมัยพระเจ้าปราสาททองลงมา

ส่วนพระวิหารวัดเสารงทองนั้นปฏิสังขรณ์ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช คงจะกล่าวถึงโดยละเอียดที่หลัง

๔. พระประธานในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปยืนทรงเครื่องปางห้ามสมุทร ผู้เขียนได้ทูลขอให้ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรทิศ ดิศกุล ทอดพระเนตรภาพถ่ายและกำหนดสมัยรับสั่งว่าเป็นอยุธยาตอนปลาย ซึ่งก็เป็นสมัยเดียวกันกับสีมารอบพระอุโบสถ

ส่วนพระประธานในพระวิหารวัดเสารงทอง เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัยแบบกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเจ้าหน้าที่หน่วยศิลปากรพบรับจำบนให้ความเห็นว่า ยังมีอิทธิพลของสุโขทัยอยู่ อย่างไรก็ตาม พระพุทธรูปองค์นี้ พระธรรมมรณมุนีอดีตเจ้าอาวาสวัดนี้ ซึ่งเป็นพระเถระผู้ใหญ่ เป็นนักก่อสร้างและเกษตรอย่างวิเศษมาเป็นเวลานาน เคยเล่าให้พระภิกษุในวัดฟังว่า พระพุทธรูปองค์นี้สร้างหุ้มทางเขนเหล็กของคริสตศาสนาไว้ คงจะเป็นเพราะท่านได้เห็นหลักฐานด้วยสายตาของท่านแล้วก็ได้ จึงได้กล่าวอย่างนั้น และถ้าเป็นเช่นนั้นจริง การปฏิสังขรณ์พระวิหารวัดเสารงทอง อย่างที่สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพตรัสไว้ อาจเป็นฉารทำศาสนสถานของคริสต์ให้เป็นพระวิหารในพุทธศาสนาก็ได้

๕. ทางวัดเสารงทองมีตึกเก่า ๆ ซึ่งใช้เป็นที่จำพรรษาของภิกษุสงฆ์อยู่ ๒ หลัง คือ ตึกปิฎก กับตึกโกระซานหรือตึกคชสาร กล่าวกันว่า เป็นของที่สร้างขึ้นในสมัยเดียวกันกับวิหาร ซึ่งตึกทั้งสองหลังนั้น สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพตรัสว่า สร้างในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช คงมีข้อความในพระนิพนธ์กล่าวถึงไว้ว่า

“ที่วัดเสารงทองมีตึกสร้างในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๒ หลัง ชาวเมืองเรียกกันว่า ตึกปิฎก หลัง ๑ ตึกคชสารหลัง ๑ พวกศิษยาภิบาลคหิวันฉยกันเมื่อในรัชกาลที่ ๕ ว่า ที่เรียกว่า ตึกปิฎก นั้น เห็นจะมาแต่คำว่า ปิฎก ภาษาฝรั่งเศสแปลว่า เล็ก เห็นจะโปรดให้สร้างพระราชทานเป็นที่อยู่ของฝรั่งเศสคนใดคนหนึ่ง ซึ่งรับราชการในสมัยนั้น และตึกคชสารนั้นคงมาแต่คำว่า โกระซาน ซึ่งเราเรียกเมืองสำคัญประเทศเปอร์เซียในสมัยนั้น เพราะปรากฏใน

พงศาวดารว่า ราชทูตโคระซานได้เข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี และได้ขึ้นไปเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ฯ ที่เมืองลพบุรี ตีกหลังนี้ (กษสาร์หรือโคระซาน) คงโปรดให้สร้างขึ้นรับราชทูตไมตรี ในครั้งนั้น จึงเรียกว่า ตึกโคระซาน ตึกปิ๊จูและตึกกษสาร์เดียวกัน เป็นกุฎิพระวัดเสารทอง”(๑)

ตึกทั้งสองหลังตามพระนิพนธ์นี้ ปัจจุบันยังคงมีอยู่ สำหรับตึกโคระซานนั้น มีส่วนที่สร้างเสริมเพิ่มเติมตัวตึกขึ้นใหม่ทางด้านใต้ ส่วนตึกปิ๊จู ก็อยู่ในกลุ่มกุฎิที่สร้างล้อมไว้ สำหรับตึกปิ๊จูนี้มีหลักฐานจากทางอื่นเพิ่มเติมว่า อาจมาจากคำว่า ปิ๊จูร์ ซึ่งแปลว่า เพชรพลอย โดยอ้างเรื่องว่า ตึกหลังนี้ นอกจากจะสร้างขึ้นให้เป็นที่อยู่ของบาทหลวงฝรั่งเศสและอิตาลีที่เข้ามาคุมการสร้างประปาที่ลพบุรีแล้ว ยังเคยเป็นที่อยู่ของพ่อค้าเพชรพลอยชาวเปอร์เซียที่ฝรั่งเรียกว่า ปิ๊จูติเอ เป็นครั้งคราวอีกด้วย(๒)

๖. บางท่านกล่าวว่า พระวิหารของวัดเสารทองเดิมเป็นสุเหร่าหรือศาสนสถานของศาสนาอิสลาม ดังข้อความตอนหนึ่งในหนังสือเรื่องเมืองลพบุรี ว่า

“เมื่อพิจารณาตามหลักฐานจากแผนที่ในสมัยก่อน ซึ่งเขียนโดยช่างแผนที่ฝรั่งเศสในคราวเดียวกันกับการสร้างเมืองลพบุรีของสมเด็จพระนารายณ์นั้น ปรากฏว่า พื้นที่อันเป็นวัดเสารทองปัจจุบันเป็นบ้านพักของทูตเปอร์เซีย ฉะนั้นจึงพิจารณาตามหลักฐานดังกล่าวแล้วได้ว่า สิ่งก่อสร้างอันเป็นวิหารปัจจุบันเดิมคงใช้เป็นที่สุเหร่าเพื่อทูตและชาวเปอร์เซียซึ่งเข้ามาพำนักอยู่ในลพบุรีสมัยนั้น จะได้ใช้เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของเขา ศาสนาที่ชาวเปอร์เซียนับถืออันคือศาสนาอิสลาม”(๓)

ความเห็นของท่านผู้นั้นอ้างแผนที่ ทั้งนี้ จึงเกิดเป็นปัญหาขึ้นว่า ที่ตรงวัดเสารทองหรือพุทธกันตรงๆ ก็คือ พระวิหารวัดเสารทองเดิมนั้นเป็นอะไรกันแน่ เป็นสุเหร่าของอิสลามหรือเป็นโบสถ์ของคริสต์ ในข้อที่ ๔ ข้างต้นได้กล่าวถึงความเห็นเรื่องพระวิหารหลังนี้มาแล้วว่า เป็นโบสถ์คริสต์ เพราะภายในพระพุทธรูปมีกางเขนเหล็กอันเป็นสัญลักษณ์ของคริสต์ศาสนา ส่วนในความเห็นในข้อนี้ว่าเป็นสุเหร่า จึงดูขัดจะสับสนเพราะความเห็นเกี่ยวกับการสร้างศาสนสถานแห่งนี้ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทั้งสิ้น

(๑) ดู-เรื่องเที่ยวตามทางรถไฟ พิมพ์ที่ พ.ศ. ๒๔๔๑ น. ๕๐

(๒) ดู-เรื่องเมืองลพบุรี ของ กมล เกตุศิริ น. ๕๗

(๓) ดู-เรื่องเมืองลพบุรี ของ กมล เกตุศิริ น. ๕๕

ตามความเห็นของผู้เขียน เห็นว่า พระวิหารแห่งนี้เดิมอาจเป็นทั้งสองอย่าง กล่าวคือ อาจเป็นศาสนาสถานมาก่อนก็ได้ ขอให้ท่านพิจารณาข้อความในข้อที่ ๔ โดยเฉพาะข้อความ ในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทววงศ์วโรปการ ที่ทรงไว้ว่า ตึกโคระซาน หรือตึกโคระ-
 ซานนั้น สร้างเพื่อรับราชทูตเปอร์เซียอยู่ ตึกปัจจุบันนี้ บาทหลวงฝรั่งเศสและอิตาลีเคยอยู่ เมื่อ ราชทูตเปอร์เซียมาอยู่นาน ก็น่าจะมีศาสนสถานของตน และน่าจะเป็นศาสนสถานที่เกิดขึ้น ก่อนคริสต์ศักราช ยิ่งกว่านั้นยังปรากฏว่า มีพวกนับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมากเข้ารับราช-
 การในราชสำนักในสมัยนั้น ที่มีตำแหน่งสูงๆ ก็หลายคน เพราะฉะนั้นเมื่อรวมทั้งราชทูตและ ข้าราชการที่นับถือศาสนาอิสลามแล้ว จำนวนก็คงจะมากพอควรแก่การจะสร้างศาสนสถานของ ตนขึ้น ซึ่งก็ไม่ขัดกับพระราชนิยมของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแต่อย่างใด ดังข้อความตอน
 หนึ่งที่บาทหลวง นิโกลาสเซร์แวส (Nicolais Cervaise) เขียนไว้ และนายสันต์ ท. โกมลบุตร แปลว่า

“พระองค์ทรงอนุญาตให้ทุกคน (ชาวต่างประเทศ) อยู่กันตามถนัด ให้สร้างโบสถ์ และ ปฏิบัติศาสนกิจตามแบบอย่างในประเทศของตนได้อย่างเปิดเผย ขออย่าให้เป็นการทำลายความ สงบสุขของแผ่นดินก็แล้วกัน ยิ่งกว่านั้น พระองค์ยังทรงอนุญาตให้พลกนิกรของพระองค์เลือก นับถือลัทธิศาสนาที่ตนเห็นว่าเป็นที่น่าพอใจยิ่งกว่าความใจชอบ โดยมีต้องเกรงกลัวว่าจะได้รับ โทษทัณฑ์ หรือการกลั่นแกล้งประการใด”(๑)

และข้อความอีกตอนหนึ่งที่กล่าวถึงความรู้สึกอันอำนาจของพวกอิสลามหรือเปอร์เซีย ใน หนังสือเล่มเดียวกันกับที่อ้างมา กล่าวว่า

“แต่พระกรุณาซึ่งน่าจะน้อมน้ำใจพวกนี้ให้ปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริตต่อพระเจ้ากรุงสยาม กลับทำให้พวกนี้เกิดที่จะทรยศต่อพระองค์ พวกเขานึกว่าตนเองมีอำนาจเพียงใด และได้รับการ โปรตรปรานจากพระเจ้ากรุงสยามมาก เพราะฉะนั้น จึงเชื่อว่าพวกเขาสามารถทำการทั้งปวงได้ โดยไม่ต้องหวาดหวั่น เป็นต้นว่า ยื้อแย่งตำแหน่งขุนนาง ปล้นบ้านเรือนเสีย และเชื่อว่าในเวลา ไม่ช้านักจะเข้ายึดท้องพระคลังและกุมองค์พระเจ้าอยู่หัวเสียด้วย หากพระองค์ปฏิเสธไม่ยอม นับถือศาสนาอิสลาม นายก็องสวงซ์ผู้มีความฉลาดเฉลียว เป็นที่หัวหน้าเกรงแก่ศัตรูของแผ่นดิน

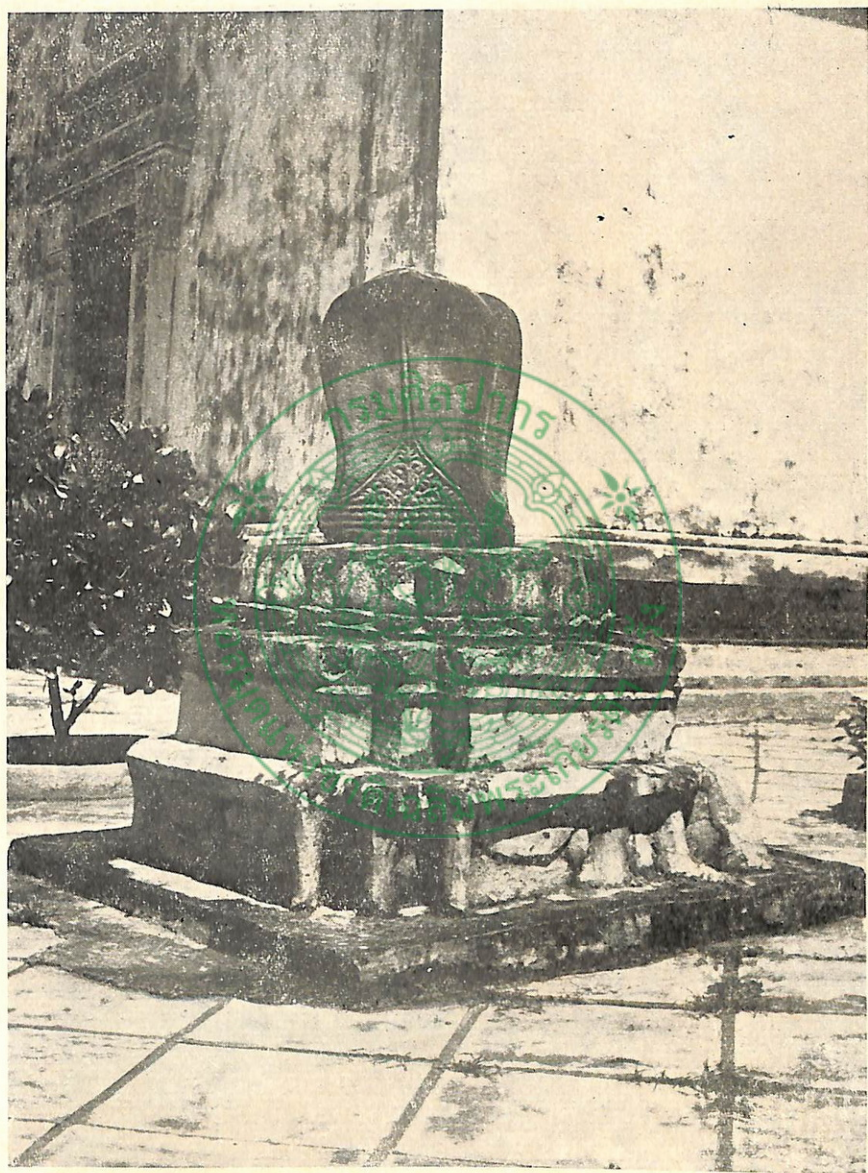
(๑) จุ-วารสารสามทหาร ปีที่ ๒ เล่ม ๒

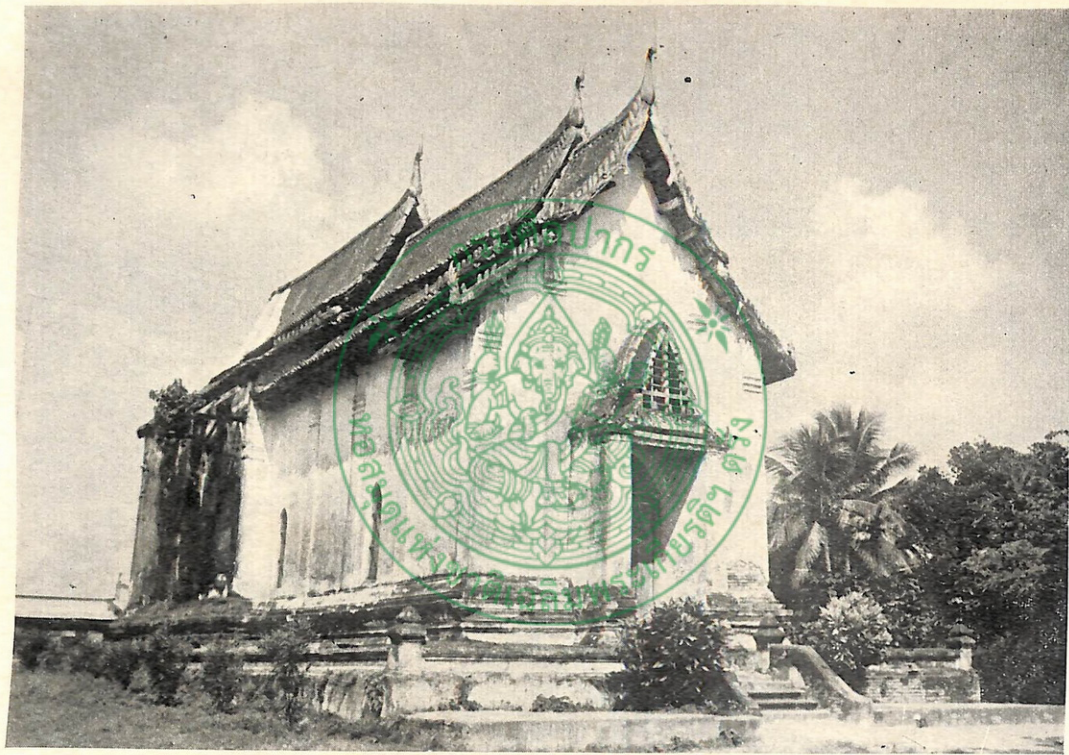
พระอุโบสถ

หน้าต่างช่องลมมองจากด้านในพระอุโบสถ

สีกา

พระวิหารและซุ้มประตูหน้าพระวิหาร

ไว้สืบบัญแผนการ จึงได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา และทูลเกล้าถวายความคิดที่จะทำลาย
บุคลเหล่าร้ายเหล่านั้นมิให้อีกเกริกและโดยลับ ซึ่งพวกเขาได้ทำการเนรคุณต่อหน้าพระทัยอันอารี
ของพระเจ้ากรุงสยาม ในที่สุดพระเจ้าแผ่นดินก็ทรงตกลงให้จัดการได้ พระองค์ทรงเริ่มจัดการ
ให้พวกมันอ่อนกำลังลงโดยทรงคุมขังหัวหน้าพวกที่คิดอุบายนี้ และทรงทำให้พวกมันอับยศโดย
ทรงปลดออกจากตำแหน่งที่ได้ทรงพระกรุณาประทานแก่พวกมัน และทรงปฏิเสธการช่วยเหลือ
แก่บุคลอื่นซึ่งต้องการพระกรุณาของพระองค์เพื่อการคงอยู่”(๑)

นายกองส่งรษที่อ้างในข้อความตอนนั้น คือ ฟอลคอน หรือเจ้าพระยาวิชัยนทร์ ฝรั่งชาติ
กรีกนั่นเอง และเมื่อพิจารณาข้อความตอนนั้นแล้วจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมเด็จพระ
พระนารายณ์มหาราช กับพวกเปอร์เซีย คงจะสิ้นสุดลงเพียงนี้ และก็คงจะเป็นเหตุหนึ่งให้
สถานที่ต่าง ๆ อันเคยพระราชทานให้แก่พวกเปอร์เซียต้องเป็นอันเลิกราไป แล้วเปลี่ยนไปเป็น
สถานที่อยู่และศาสนสถานของฝรั่งเศส อย่างที่ปัจจุบันนี้สร้างขึ้นนั้นก็กล่าวได้ว่า พระราชทานให้เป็น
ที่อยู่อาศัยของบาทหลวงฝรั่งเศสและอิตาเลียน เพื่อวางแผนตั้งการประปาในลพบุรี บาทหลวง
อิตาเลียน คือ บาทหลวงโรมาส วาลกัวเนรา แต่ก็มีบาทหลวงอื่น ๆ อีกหลายองค์ทั้งที่เป็นชาว
อิตาเลียนและฝรั่งเศสที่ช่วยให้โครงการประปาสำเร็จ เช่น บาทหลวงตาโกลี เป็นต้น และคงจะ
ไม่ใช่ที่พักพักที่ตึกปัจจุบันนี้ คงจะพักที่ตึกโคระซานด้วย อีกประการหนึ่ง ซึ่งอยู่ในตอนนี้อีก
เหมือนกันที่บรรดาราษฎรฝรั่งเศสและบาทหลวงเข้ามาเมืองไทย และได้ขึ้นมาอยู่ลพบุรีมากขึ้น
ศาสนสถานของเปอร์เซียก็คงจะได้อีกแปลงไปเป็นโบสถ์คริสต์ เพราะบาทหลวงและราชทูต
ฝรั่งเศส ตลอดจนผู้ติดตามที่นับถือคริสต์มีมากขึ้นโดยลำดับ

ต่อมาเมื่อได้สร้างบ้านหลวงรับราชทูตหรือแขกเมือง ในบริเวณตอนเหนือเล็กน้อย
สถานที่แห่งนี้นอกจากจะเป็นที่พักราชทูตแล้ว ยังมีตึกโรงสวดและที่พักของบาทหลวงด้วย
บาทหลวงคนแรกที่พักที่นี่คือ เซวาเลีย เดอ โชมองต์ นอกจากนั้นเจ้าพระยาวิชัยนทร์ หรือ
ฟอลคอนก็เคยพักอยู่ที่นี่(๒) และเมื่อมีสถานที่อื่นอันน่าอยู่กว่า ตลอดจนมีศาสนสถานอยู่ด้วย
สถานที่ต่าง ๆ ในวัดเสารงทองก็คงจะไม่สู้จำเป็นสำหรับพวกบาทหลวงนัก ดังนั้น จึงได้ถูก
ตัดแปลงให้เป็นวัดในพุทธศาสนา

(๑) ดู - วารสารสามทหาร ปีที่ ๒ เล่มที่ ๒

(๒) ดู - นำขบวนวัดดุสิตสถานในจังหวัดลพบุรี ของ บรรจบ เทียมมณี กรมศิลปากร พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๔ น. ๑๕

นี่คือเหตุผลต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องที่ว่า วัดรวกมีมาก่อนวัดเสาชิงช้า และนับเป็นประวัติของวัดเสาชิงช้าในตอนต้นไปในตัวด้วย ซึ่งเหตุผลเหล่านี้ผู้เขียนใคร่ขอฝากไว้แก่ท่านผู้รู้ได้โปรดช่วยกันพิจารณาและวินิจฉัยกันต่อไปด้วย

ต่อจากเรื่องความเป็นมาของวัดทั้งสอง ก็เป็นเรื่องชื่อวัด ทำไมชื่อวัดรวก และ วัดเสาชิงช้า

วัดที่ชื่อ วัดรวก นั้น คงจะเป็นเพราะวัดนี้ เดิมมีป่าไม้รวกล้อม เมื่อไม่นานมานี้เองทางเขตวัดด้านใต้ที่กั้นระหว่างเขตวัดกับเขตอาคารที่เข้าที่ดินของวัด ยังมีแนวไม้รวกอยู่ และทางด้านทิศตะวันตกของพระอุโบสถก็มี การตั้งชื่อวัดตามภูมิสถานอย่างนี้ เคยมีมาแล้ว เช่น วัดป่ามะม่วง วัดไทร เป็นต้น

ส่วนชื่อ วัดเสาชิงช้า นั้น กล่าวกันว่า เมื่อพระวิหารยังเป็นโบสถ์ของคริสต์ มีกางเขนติดอยู่บนหลังคาและมีธง จึงเรียกกันว่า วัดเสาชิง แต่ก็มีคำว่า ทอง ต่อท้ายนั้น อาจเรียกเมื่อเปลี่ยนเป็นวัดในพระพุทธศาสนาแล้วก็ได้ และคงใช้เรียกในทางราชการเท่านั้น เพราะชาวบ้านยังเรียกกันว่า วัดเสาชิง เป็นส่วนใหญ่ การที่เรียกโบสถ์ฝรั่งเป็นวัดคงกล่าวมานี้ เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ แม้ที่จังหวัดชลบุรีในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชขึ้นเอง ก็ยังมีโบสถ์ของฝรั่งของบาทหลวงเยซูอิต ถูกเรียกว่า วัด อีกแห่งหนึ่ง คือ วัดสันเปาโล อยู่ทางทิศตะวันออก เหนือคลองท่อมเล็กน้อย คำว่า สันเปาโล นี้คงเพี้ยนมาจากคำว่า เซนต์ปอล หรือ แซงต์เปาโล (Sainte Paulo)^(๑)

ผู้ปฏิสังขรณ์วัด ทั้งวัดรวกและวัดเสาชิงช้า เมื่อสิ้นรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแล้วไม่ปรากฏหลักฐานว่าได้มีการปฏิสังขรณ์สิ่งใดขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อสิ้นรัชสมัยของพระมหากษัตริย์พระองค์นั้นแล้ว พระเจ้าแผ่นดินผู้ครองกรุงศรีอยุธยาองค์ต่อ ๆ มา เสด็จมาประทับอยู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยตลอด การปฏิสังขรณ์อันเป็นส่วนทางราชการจึงไม่ปรากฏ แต่การปฏิสังขรณ์วัดทางของพุทธศาสนิกชนคงจะมี เพราะสถานที่ต่าง ๆ ที่สร้างไว้เป็นเวลานาน ๆ นั้น ย่อมจะชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลาและตามภาวะของสิ่งก่อสร้าง การปฏิสังขรณ์ ทางวัดคงจะอาศัยกำลังศรัทธาของพุทธศาสนิกชนอย่างที่เป็นปกติกันทั่ว ๆ ไปในขณะนั้น

การปฏิสังขรณ์ของทางราชการมาปรากฏหลักฐานอีกครั้ง ก็คือ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การปฏิสังขรณ์ครั้งนี้ เนื่องจากได้ทรงมีพระราชดำริให้สร้างวัดบุรีเป็นเมืองที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะได้เสด็จขึ้นมานประทับ

(๑) ดู - นำชมโบราณวัตถุสถาน ในจังหวัดชลบุรี ของ บรรจบ เทียมทัต กรมศิลปากรพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๘ น. ๑๘

เป็นราชธานีที่สองสำรองไว้ เพราะเหตุที่สมัยนั้นฝรั่งเที่ยวรุกรานบ้านเมืองมาทางประเทศ ตะวันออก จึงโปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมแซมพระราชวังเก่า แล้วสร้างพระที่นั่งและตำหนักน้อยใหญ่ ขึ้นไว้ แต่เนื่องจากหลักฐานในประวัติศาสตร์กล่าวว่า สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ถวาย พระราชวัง (คือพระนารายณ์ราชนิเวศน์ปัจจุบัน) เป็นวิสุงคามสีมาเพื่อให้อุปสมบทแก่ข้าราชการ ทังกล่าวมาแล้ว จึงได้ทรงทำผาคิรรมได้พระราชวังโดยทรงบูรณะ วัดชุมพลนิกายาราม ที่ บางปะอิน วัดเสนาสนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดกวีการาม จังหวัดลพบุรี และใน กราวเดียวกันนี้ คงจะได้ปฏิสังขรณ์วัดเสนาธาทองด้วย เพราะที่พระวิหารนั่นเอง ทรงกำหนด ทำเป็นชุมมรูปคล้ายมณฑป และกล่าวกันว่า เคยมีตราพระมหามงกุฎอันเป็นพระราชสัญลักษณ์ ประจำพระองค์ทำเป็นปูนปั้นติดไว้ ปัจจุบันตราดังกล่าวหลุดหายไปเสียแล้ว

ส่วนการปฏิสังขรณ์อันเป็นหน้าที่ของวัดและพุทธศาสนิกชนผู้เลื่อมใสศรัทธา มีหลักฐาน ปรากฏในหนังสือเรื่องวัดเสนาธาทอง ลพบุรี ที่ทางยุพพุทธิกสมาคมลพบุรี^(๑) ได้บันทึกไว้เป็น ลำดับดังนี้

สมัยพระครูสังฆการวาทะ (ขึ้น) ครองวัด บูรณะตึกโคระซานกับตึกปิฎุ ซึ่งทรุดโทรม มากให้ดีขึ้น

สมัยพระครูสังฆการวาทะ (เล็ก) ไม่ได้บูรณะของเก่า แต่สร้างถาวรวัตถุขึ้นใหม่ คือ

๑. กุฎีคึกยาว ๕ วา กว้าง ๑๐ คอก มุงกระเบื้อง

๒. หอสวดมนต์ไม้จริง ๑ หลัง

๓. ศาลาการเปรียญไม้จริง ๑ หลัง

สิ่งก่อสร้างทั้ง ๓ รายการนี้ นางแจ่ม (ไม่ทราบนามสกุล) เป็นผู้บริจาคทุนทรัพย์

สมัยพระสังฆการวาทะ (เนียม) มีทั้งการบูรณะและก่อสร้างขึ้นใหม่ดังนี้

บูรณะตึกโคระซานกับตึกปิฎุ ซึ่งทรุดโทรมลงอีก การบูรณะครั้งนี้ เปลี่ยนกระเบื้องกับ พื้นของเก่า ต่อเฉลียงรอบตึกโคระซาน ส่วนตึกปิฎุ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงสิ่งใด

ทุนบูรณะโบราณสถานทั้งสองนี้ เป็นของพระสังฆการวาทะ (เนียม) กับ นายพัน นางมาก สุวรรณประกร บริจาคร่วมกัน

บูรณะศาลาการเปรียญ พระเจดีย์ใหญ่ พระประธานในพระวิหาร ด้วยเงินเรียวกับเงิน ของนายจีน นางมาก ภรรยา (ไม่ทราบนามสกุล) ร่วมบริจาคเพิ่มเติม

(๑) ยุพพุทธิกสมาคม ลพบุรี พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

บูรณะพระอุโบสถ ด้วยเงินของนายสุก และนางคุ่ม ผู้เป็นบุตร (ไม่ทราบนามสกุล) กับเงินของผู้บริจาคร่วม

ย้ายหอสวดมนต์หลังเก่าที่สร้างสมัยพระครูสังฆการวาทะ (เล็ก) ไปแปลงเป็นศาลา สำหรับผู้รักษาอุโบสถศีลพักอาศัย

สร้างหอสวดมนต์ชั้นใหม่ด้วยไม้สักล้วน ยาว ๖ วา กว้าง ๔ วา ๒ คอก จีนเซย และ นางพลัด ภรรยา บริจาคทรัพย์ (หอสวดมนต์หลังนี้ถูกไฟไหม้ พ.ศ. ๒๔๗๕)

สมัยพระธรรมารามบุรี (ขุน) มีสิ่งก่อสร้างขึ้นในวัดหลายอย่างดังนี้

๑. โรงเรียนปริยัติธรรม (ตึกธรรมาราม) ยาว ๒๘ เมตร กว้าง ๔ เมตร เป็นตึก ๒ ชั้น

๒. เมรุและเตาเผาศพแบบทันสมัย นายพิน สุวรรณประกร บริจาคทรัพย์ประมาณ ๒ แสนบาท (พ.ศ. ๒๔๙๔)

๓. สร้างศาลาธรรมสังฆาหลังเมรุ ยาว ๑๕ เมตร กว้าง ๗ เมตร นายพิน สุวรรณ-ประกร บริจาคเงินสร้าง

๔. ศาลาการเปรียญคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น มุงกระเบื้องเคลือบ ยาว ๑๖ วา ๒ คอก กว้าง ๗ วา นายเล็ก นางชั้น สุวรรณประกร บริจาคเงินสร้าง ๑ แสน ๕ หมื่นบาท กับเงินที่ได้จากการเรียไธ้อีก คิดเป็นเงินราว ๔ แสนบาทเศษ

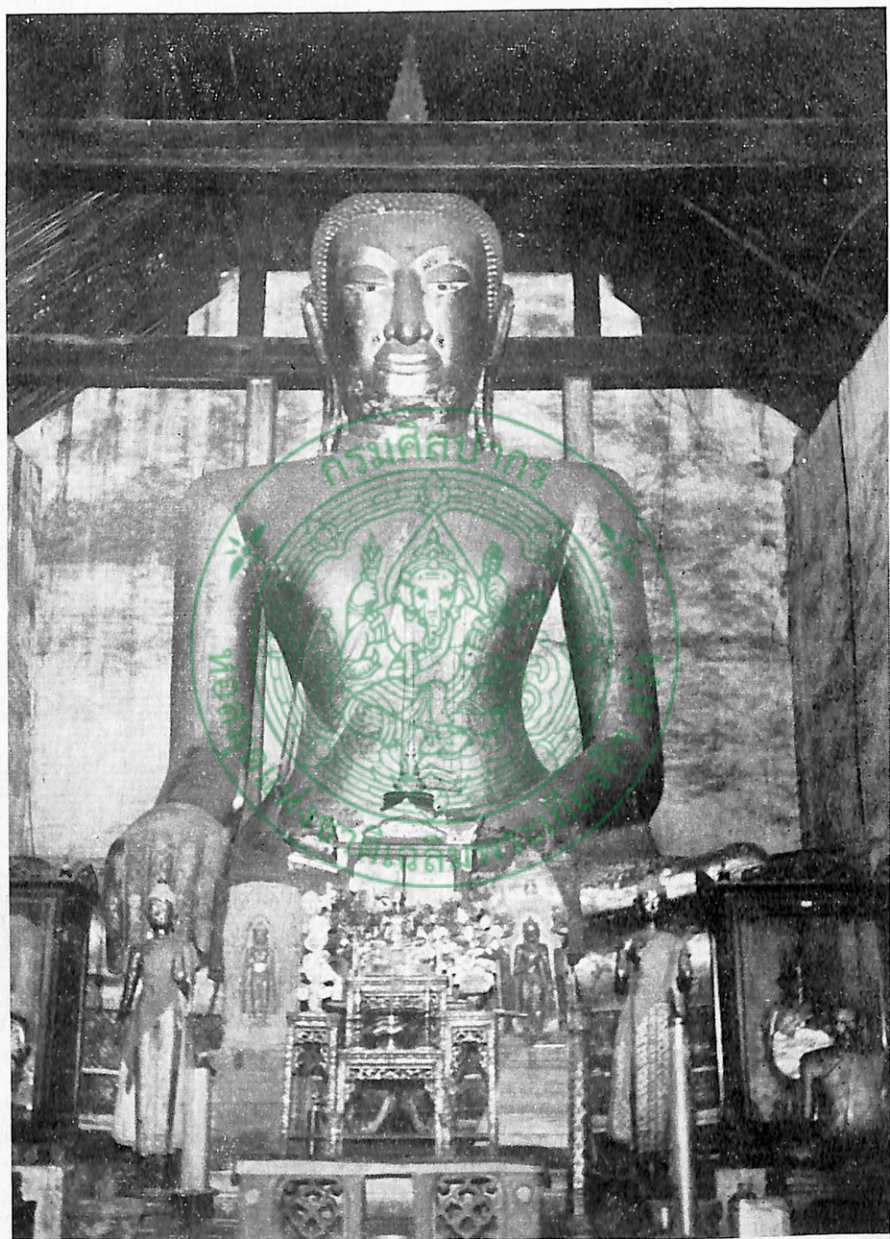
๕. สร้างรั้วคอนกรีตหน้าวัด ยาว ๒๐๐ เมตร สมารถมาปนกิจสงเคราะห์วัดเสารทอง บริจาคเงิน ๖ หมื่นบาทเศษ กับเงินที่มีผู้บริจาคร่วม รวมเป็นเงินทั้งสิ้นแสนบาทเศษ (พ.ศ. ๒๔๙๕)

๖. สร้างกุฏิใหม่ ๕ หลัง และซ่อมแซมเสนาสนะ ไม่ทราบทุนผู้บริจาคและจำนวนเงิน (พ.ศ. ๒๕๐๓)

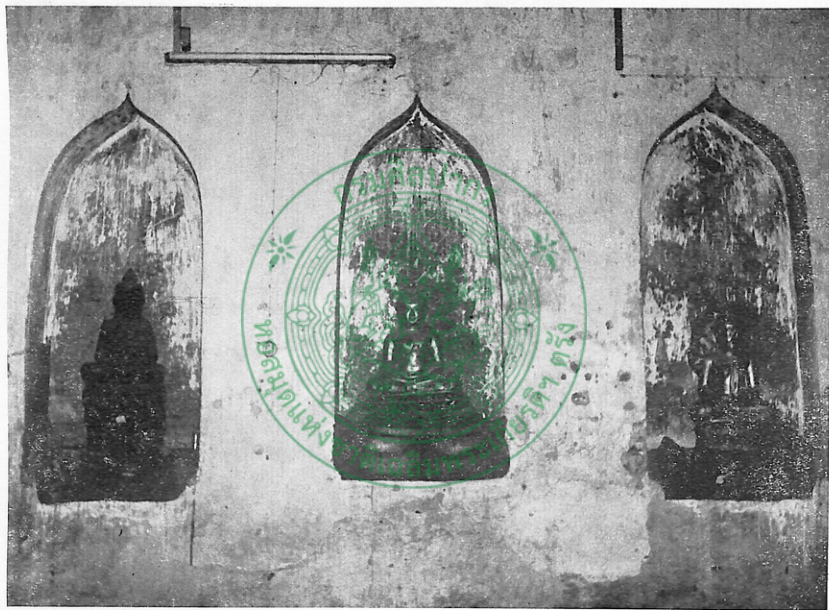
สมัยพระราชวรณเวที (กล้อย) มีสิ่งก่อสร้างและปรับปรุงเพิ่มเติมในสมัยนี้ดังนี้

๑. สร้างศาลาพ้อหิน เพื่อบำเพ็ญกุศลศพ โดยคณะบุตรและธิดาของนายพิน สุวรรณ-ประกร บริจาคเงินแสนบาทเศษ (พ.ศ. ๒๕๐๗)

๒. ตึกพุทธาวรี สถานที่แห่งนี้เป็นที่ตั้งกุฏิเจ้าอาวาสและสำนักงานคณะสงฆ์จังหวัดลพบุรี เป็นตึกสองชั้น ยาว ๑๒ เมตร กว้าง ๘ เมตร มีมุขหน้ามุขหลัง มุงกระเบื้องเคลือบ นางกิม พุทธาวรี และบุตรธิดา บริจาคทรัพย์ประมาณ ๑ แสนบาทเศษสร้างอุทิศให้ นายกิจ พุทธาวรี (พ.ศ. ๒๕๐๗)

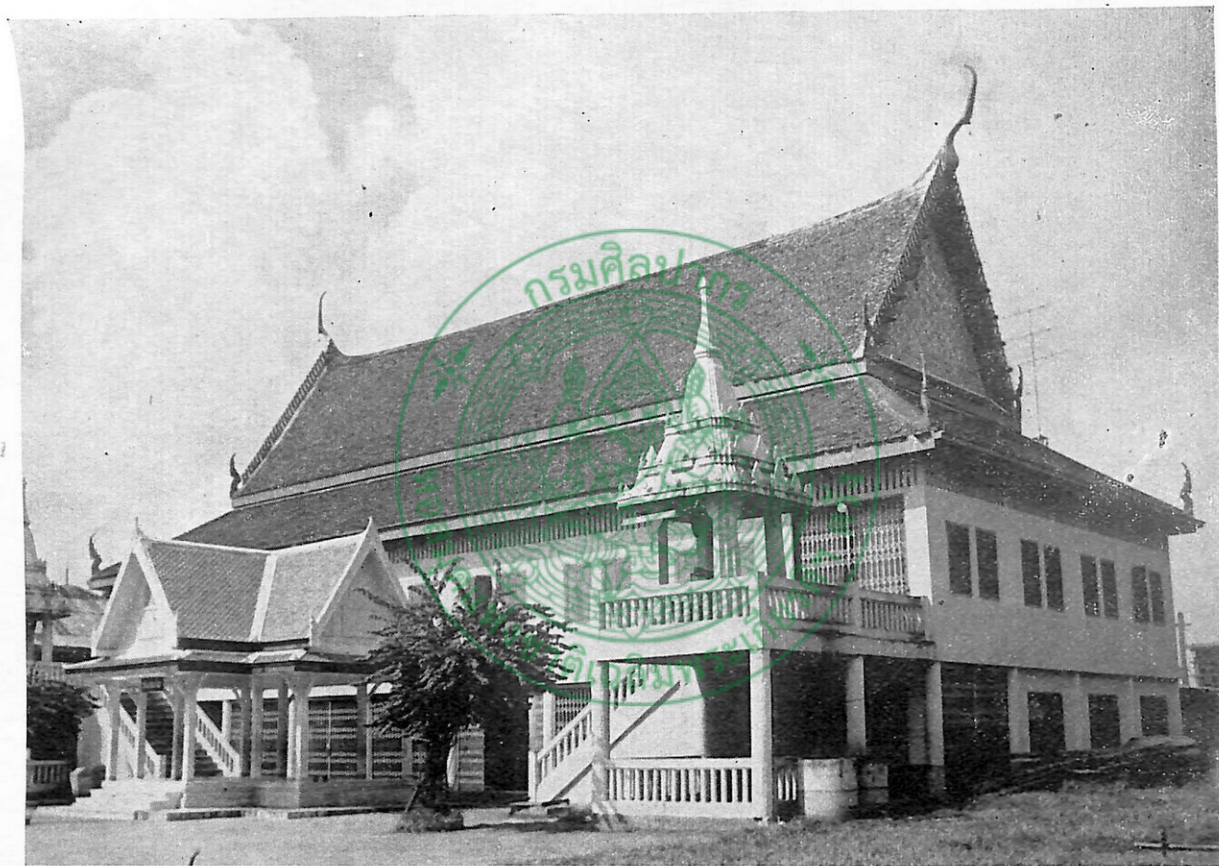
พระประธานในพระวิหาร

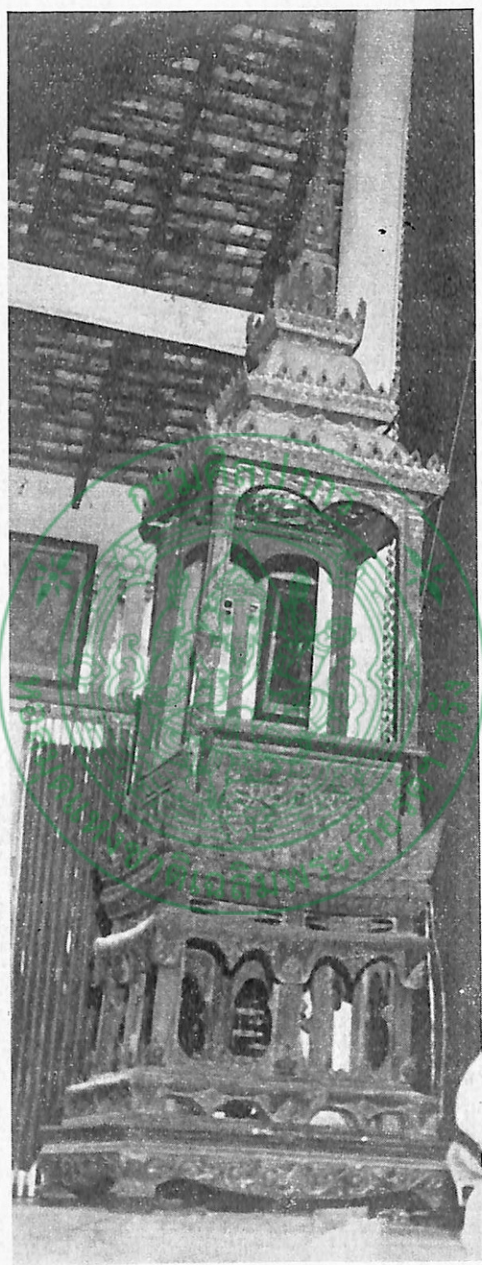
พระพุทธรูปตามซุ้มที่เจาะทำตามผนังพระวิหาร

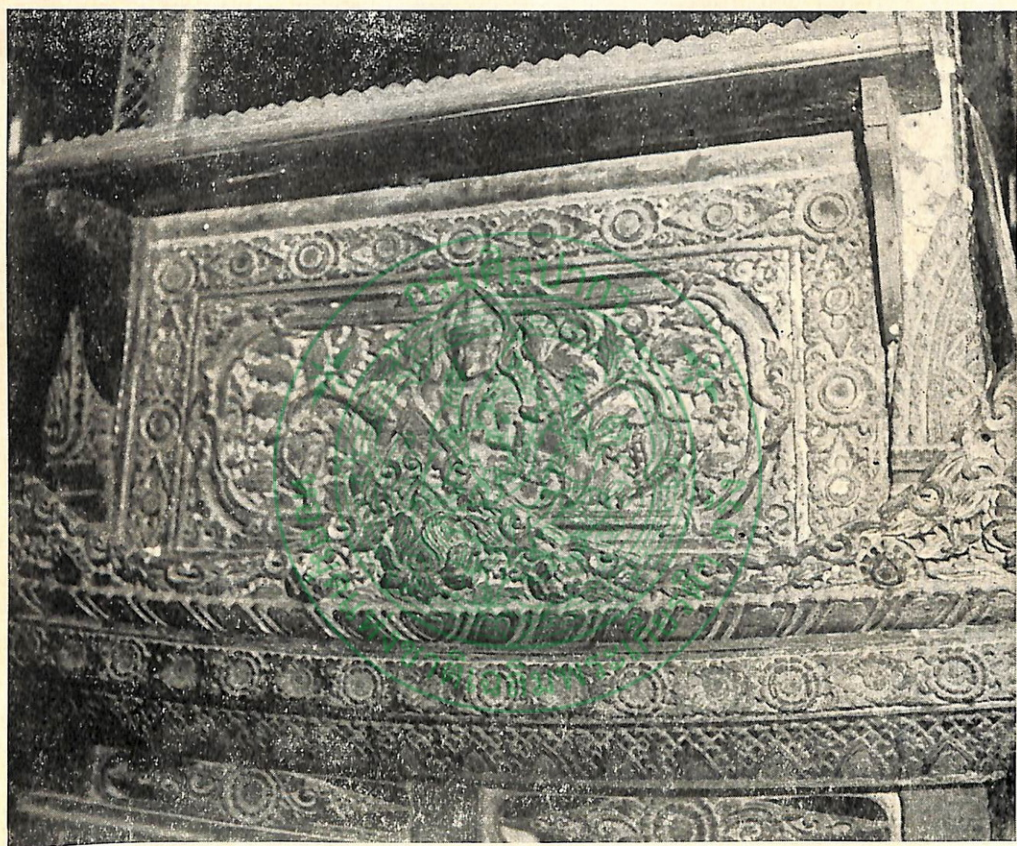
พระเจดีย์ใหญ่ ระหว่างศาลาการเปรียญและพระวิหาร

ศาลาการเปรียญ

ธรรมเนียมที่กล่าวกันว่าเจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) สร้าง
ตอนบนทำใหม่

ลวดลายธรรมาสันตอนล่าง

ตึกโคระซาน หรือ กษสาร

ตึกปฎิ

๓. ศาลาพอมัน เป็นศาลารายหน้าระเบียงพระอุโบสถ นายพินิจ ตีรสุวรรณ บริจาคทรัพย์ประมาณ ๒ หมื่นบาท สร้างอุทิศให้บิดา (พ.ศ. ๒๕๐๘)

๔. ปรับปรุงเพิ่มเติมสิ่งก่อสร้างที่ศาลาการเปรียญ โดยเพิ่มพนักพิง และปีกอาสน์สงฆ์ นายม้วน นางสำภา เจริญเมือง บริจาคเงิน ทำลูกกรงเหล็กค้ำค้ำปักขึ้นบน ใส่ประตูเหล็กชั้นล่าง โดยใช้เงินของผู้บริจาคเป็นช่อง ๆ

ปูชนียวัตถุและโบราณสถาน

๑. พระอุโบสถ อยู่ทางด้านตะวันตกของหมู่กุฏิทางวัดรวม กว้าง ๔๖ ๒ ศอก ยาว ๗๖ ๒ ศอก สร้างสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่หลังคาถูกไฟไหม้หมดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ พระสังฆการาหมุนี (เนียม) เจ้าอาวาสขณะนั้นทำใหม่ โดยเสริมผนังทั้ง ๔ ด้านให้สูงกว่าเดิมประมาณ ๑ ศอกเศษ แล้วเทคอนกรีตหลังคาทั้งหมดรวมทั้งกระเบื้องด้วย แต่รักษารูปทรงของเดิมไว้ ความประสงค์ก็เพื่อป้องกันไฟไหม้ หน้าที่งมีทั้งที่เจาะเป็นช่อง และมีบานปิดเปิดอีกกล่ามาแล้วในตอนต้น

๒. พระประธานและพระพุทธรูปในพระอุโบสถ ประดิษฐานอยู่บนฐานชุกชี พระประธานเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นทรงเครื่อง ยืน ปางห้ามสมุทร สูง ๕ ศอก ไม่มีพระนาม เบื้องซ้ายมีพระพุทธรูปนั่งปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๕ ศอก ๑ องค์ และหน้าตักกว้าง ๑ ศอก ๑ องค์ เบื้องขวามีพระพุทธรูปนั่งปางสมาธิ หน้าตักกว้าง ๕ ศอก ๑ องค์ กว้าง ๑ ศอก ๑ องค์ พระพุทธรูปทั้งหมดเป็นปูนปั้น

ความจริงยังมีพระพุทธรูปเล็กๆ น้อยๆ ยืนบ้าง นั่งบ้าง อยู่ด้านหลังอีกหลายองค์ บางองค์พระเศียรกับองค์พระนามาจากที่อื่นมาปะติดปะต่อกัน

๓. พระวิหาร อยู่ทางด้านทิศตะวันออก กว้าง ๔๖ ๒ ศอก ยาว ๑๒ ๖ ๒ ศอก หลังคา มุงกระเบื้องรางหรือกระเบื้องกาบูน ดัดข้อฟ้าใบระกา แบบไทย ลักษณะของพระวิหารแห่งนี้แบ่งเป็น ๒ ตอน ตอนที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไปจนกระทั่งสุดมุขหลัง กว้างกว่าข้างหน้า คล้ายกับว่าส่วนข้างหน้าที่ย่อให้แคบกว่าเรื่อยมาจนถึงประตูหน้านั้น เป็นส่วนที่สร้างเสริมขึ้นใหม่ เรื่องเดิมที่ว่า พระวิหารเคยเป็นอะไรมาก่อน ได้นำหลักฐานต่างๆ มากล่าวไว้ในตอนต้นแล้ว จะไม่บอกกล่าวซ้ำอีก ตามผนังข้างใน ทั้งด้านเหนือด้านใต้ เจาะเป็นซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปปางนาคปรกบ้าง พระพุทธรูปปางอื่นบ้าง เป็นพระพุทธรูปที่ขนาดเล็กไม่โตนัก ส่วนมากชำรุด ตอนที่เชิดชูประดิษฐานพระประธาน ไม่มีหน้าต่าง ข้างหลังก็ไม่มีประตูออก มีแต่หน้าต่าง ๑ บาน เป็นหน้าต่างโค้งแบบฝรั่งอย่างตอนหน้า

สำหรับขุมหน้าพระวิหารเข้าใจกันว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ปฏิสังขรณ์ เพราะเคยมีตราปูนปั้นพระมหามงกุฎอันเป็นพระราชลัญจกรประจำพระองค์ติดอยู่นอกจากนั้นก็ยังมีปีกเชิงทั้งคั่นเหนือคานไค้ด้วย ที่กล่าวมากันว่ามีขึ้นเมื่อโปรดให้ปฏิสังขรณ์คราวนั้น

๔. พระประธานและพระพุทธรูปในพระวิหาร พระประธานเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นหน้าตักกว้างประมาณ ๓ วา สูง ๔ วา ๒ ศอก ปางมารวิชัย พระพักตร์เป็นแบบอยุธยา แต่มีอิทธิพลสุโขทัยคั่นแล้ว พระประธานองค์นี้ ไม่มีพระนามเป็นทางการ แต่ชาวบ้านเรียกกันว่า หลวงพ่อโต เบื้องพระปฤษฎางค์ของพระประธานมีพระพุทธรูปปูนปั้นอีกองค์หนึ่ง ปางมารวิชัย พระพักตร์เป็นแบบอุทอง หน้าตักกว้าง ๕ ศอก และ สูง ๖ ศอก ผินพักตร์ไปทางตะวันตก นอกจากนี้ ยังมีพระกัจจายนะหรือพระสังกัระราย นามจากวัดนครโกษา ซึ่งเป็นวัดร้างอยู่ริมทางรถไฟคานไค้ศาลพระกาฬ กับมีพระพุทธรูป สี่ ทิศสถิตย์อยู่ในหินเป็น สี่ เหลี่ยมอีก ๒ หลัคนำเอามาจากวัดพระศรีมหาธาตุหลังสถานีรถไฟลพบุรี ๑ หลั และอีก ๑ หลัก็นำมาจากวัดพระพุทธ เขา

๕. พระเจดีย์ใหญ่ อยู่ระหว่างพระวิหารและศาลาการเปรียญ เป็นพระเจดีย์ก่ออิฐถือปูนฐานแปดเหลี่ยม กว้าง ๑ วา ๑ คืบ สูง ๑๗ วา ตรงกลางเหนือฐานขึ้นไปมีขุมประดิษฐานพระพุทธรูป ปูนปั้นปาง พระพุทธรูปศิลาปาง แปดขุม และเป็นแปดทิศเหมือนฐาน เลขขุมขึ้นไปเป็นทรงแบบลังกา

๖. ตึกโคระขานหรือโคระซาน กว้างก่ออิฐถือปูน ๒ หลังแปด แต่ละหลังยาวประมาณ ๘ วา และกว้างประมาณ ๔ วาเศษ มีระเบียงกลาง หลังคารูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว มุงกระเบื้องดินเผา ประดับความเป็นมาของตึกหลังนี้ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ตึกหลังนี้ นอกจากจะสร้างให้เป็นที่อยู่ของชาวต่างประเทศแล้ว ยังเคยให้เป็นโรงเรียนประจำจังหวัดเมื่อแรกมีในจังหวัดนี้ และพระธรรมมารามุนี อดีตเจ้าอาวาส ก็เคยจำพรรษาอยู่ที่นี้

๗. ตึกปฐู อยู่ทางด้านตะวันออกของตึกโคระซานเป็นตึกก่ออิฐถือปูน ยาวประมาณ ๔ วาเศษ กว้างประมาณ ๒ วาเศษ เป็นตึกรูปทัวแอล (L) ปัจจุบันเป็นกุฏิภิกษุจำพรรษา

๘. ธรรมาสถ์เจ้าพระยาโกษาปาน ธรรมาสถ์หลังนี้ ปัจจุบันอยู่บนศาลาการเปรียญเล่ากันว่า เป็นของเจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) หรือที่เรียกกันว่า เจ้าพระยาโกษาปาน ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นผู้สร้างถวาย และนำมาจากวัดนครโกษา แต่บางท่านว่า นำมาจากวัดราชาซึ่งเป็นวัดร้างอยู่หน้าพระนารายณ์ราชนิเวศน์ ลวดลายแกะสลักงามมาก แต่นำเสียคายที่ตอนบนถูกเปลี่ยนแปลงเสียแล้วด้วยการบูรณะในตอนหลัง กล่าวว่าเป็นฝีมือเดียวกับธรรมาสถ์ในวัดเชิงท่า จังหวัดลพบุรี

สิ่งของพระราชทานสำหรับวัด

สิ่งของพระราชทานสำหรับวัดนี้ เท่าที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบันมีดังนี้ คือ

๑. ตู้พระไตรปิฎก และพระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างถวายพระอารามหลวงต่าง ๆ

๒. ธรรมาสันชนตรี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทาน เมื่อคราวถวายพระเพลิง พระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในรัชกาล ที่ ๕

๓. พระบรมรูปหล่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๕ ทรงเครื่องยศจอมพลทหารบก

ลำดับเจ้าอาวาส

เจ้าอาวาสผู้ครองวัดเสารงทองทั้งในสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ก่อนต้น ไม่มีหลักฐานปรากฏ ลำดับเจ้าอาวาสที่ปรากฏนามตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ มีดังนี้

๑. พระครูสังฆการวาทะ (จีน)
๒. พระครูสังฆการวาทะ (เล็ก)
๓. พระครูสังฆการวาทะ (เนียม)
๔. พระธรรมวามณี (ขุน ป.ธ. ๖)
๕. พระราชวรมณี (กล้อย ป.ธ. ๖)

ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๑๓) ยังไม่มีเจ้าอาวาส มีแต่ผู้รักษาการในตำแหน่งเจ้าอาวาส

ความสำคัญของวัด

วัดเสารงทองเป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งในจังหวัดลพบุรี นอกจากได้ชื่อว่าเป็นพระอารามหลวงที่มีอยู่ในจังหวัดนี้เพียง ๓ วัดเท่านั้น วัดเสารงทองยังมีส่วนสำคัญเกี่ยวกับเรื่องราวประวัติศาสตร์ของไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาพระองค์หนึ่งที่ได้รับเชิดชูพระเกียรติและพระสมญานามว่าเป็นมหาราช สมัยกรุงศรีอยุธยา อีกด้วย วัดรวกซึ่งเป็นวัดหนึ่งที่รวมเข้าอยู่ในวัดนี้ ก็ได้ชื่อว่าเป็นวัดโบราณตั้งอยู่ใกล้พระราชฐานเป็นวัดเก่ามีมานาน ในพระราชพิธีต่าง ๆ ที่ทรงบำเพ็ญเป็นพระราชกุศลในทางพระพุทธศาสนา ก็คงจะได้มีพระภิกษุสงฆ์จากพระอารามนี้มีส่วนได้รับอาราธนาให้เข้ามาในพระราชพิธีนั้น ๆ ด้วย ดังนั้น จึงมีนักค้นคว้าบางท่านกล่าวว่า แม้ในเวลาซึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจะสวรรคต ก็

โปรดอาราธนาให้พระภิกษุสงฆ์ในวัดนี้กระทำพิธีให้อุปสมบทแก่ข้าราชการที่ทรงเกรงว่าจะได้รับภัยในพระราชฐานอันได้ถวายเป็นวิสุงคามสีมาด้วย แม้ในประวัติศาสตร์จะระบุไว้เพียงว่า พระราชาคณะเท่านั้น แต่อาจมีพระภิกษุสงฆ์จากวัดเสาชิงช้ามาร่วมอยู่ด้วยก็ได้ เพราะเป็นวัดใกล้พระราชฐานและเป็นวัดที่พระองค์ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์ขึ้น

วัดเสาชิงช้า เท่าที่ทราบนามของท่านเจ้าอาวาสก็ปรากฏว่า เกือบทุกรูปดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะจังหวัดของลพบุรีตลอดมา แม้กระทั่งปัจจุบัน

อนึ่ง ในวัดนี้ ยังเป็นที่ตั้งของสมาคมทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับเยาวชนของชาติด้วย คือ ยุวพุทธิกสมาคม ประจำจังหวัดลพบุรี ซึ่งมีวัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ ในการน้อมนำจิตใจเยาวชนของชาติให้สนใจในหลักธรรมทางพุทธศาสนา และช่วยกันศึกษาธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาติสืบต่อไปอีกด้วย.

กรมศิลปากร

กรมศิลปากรในปัจจุบันนี้ ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม พุทธศักราช ๒๔๗๖ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งบัญญัติให้กระทรวงธรรมการมีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา การธรรมการ และการศิลปากร อันอาจนับได้ว่าเป็นการก่อกำเนิดกรมศิลปากรอย่างมั่นคงขึ้นเป็นครั้งแรก อันที่จริงก่อนหน้านั้น ได้มีการวางรากฐานการศิลปากรมาแล้ว คือ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเห็นความสำคัญของการศิลปากร จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกการช่างโยธาจากกระทรวงโยธาธิการ และยกกรมพิพิธภัณฑ์ กระทรวงธรรมการ มาตั้งเป็นกรมศิลปากร สังกัดกระทรวงวัง เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๔ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งราชบัณฑิตยสภา และมีประกาศพระบรมราชโองการรวมกรมศิลปากรเข้ากับราชบัณฑิตยสภา เรียกว่า ศิลปากรสถาน เป็นอันว่ากรมศิลปากรซึ่งตั้งมา ๑๕ ปีนั้น ต้องล้มเลิกไปโดยประกาศฉบับนี้

หลังจากได้มีการรื้อฟื้นตั้งกรมศิลปากรขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวแล้ว ได้มีพระราชกฤษฎีกาประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ แบ่งส่วนราชการในกรมศิลปากรเป็น ๕ กอง คือ กองกลาง กองสถาปัตยกรรม กองศิลปกรรม กองพิพิธภัณฑ์และโบราณคดี และกองหอสมุด ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้มีประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดแบ่งส่วนราชการในกรมศิลปากรเพื่อความเหมาะสมใหม่ โดยเปลี่ยนกองกลางเป็นสำนักงานเลขานุการกรม และมีกองอื่นๆ อีก ๕ กอง คือ กองศิลปวิทยาการ กองประณีตศิลปกรรม กองพิพิธภัณฑ์และโบราณวัตถุ กองหอสมุด และกองสถาปัตยกรรม รวมทั้งสิ้นเป็น ๖ กอง

งานของกรมศิลปากรในสมัยเริ่มตั้งนั้น มีทั้งในเรื่องการค้นคว้าหาทางบำรุงความรู้ทางวรรณคดี โบราณคดี การละครและสังคีต ศิลปะทางไต่คว้าที่และการกล่าวสุนทรพจน์ ส่วนการช่างปั้น ช่างเขียน ช่างรักนั้น เป็นหน้าที่ของกองประณีตศิลปกรรม การควบคุมรักษามรดกและค้นคว้าโบราณวัตถุสถานทั่วราชอาณาจักรเป็นหน้าที่ของกองพิพิธภัณฑ์และโบราณวัตถุ ส่วนกองหอสมุดนั้น มีหน้าที่ควบคุมหอสมุดแห่งชาติ และสาขาหอสมุดแห่งชาติในจังหวัดต่างๆ ซึ่ง

ในขณะนั้นมียู่ห้าจังหวัด คือ นครศรีธรรมราช เชียงใหม่ นครราชสีมา พิษณุโลก และ นครนายก

ต่อมาในวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้มีประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดแบ่งส่วนราชการในกรมศิลปากรใหม่ดังนี้ :-

๑. สำนักงานเลขานุการกรม มีแผนกสารบรรณและแผนกคลัง
๒. กองวรรณคดี มีแผนกกลาง แผนกหอวชิราวุธ แผนกหอวชิรญาณ และแผนกสาขาหอสมุด
๓. กองวัฒนธรรม มีแผนกเผยแพร่ แผนกต่างประเทศ และแผนกบันทึกเหตุการณ์
๔. กองโบราณคดี มีแผนกกลาง แผนกโบราณสถาน แผนกพิพิธภัณฑ์พระนคร และแผนกพิพิธภัณฑ์หัวเมือง
๕. กองสถาปัตยกรรม มีแผนกกลาง แผนกออกแบบ แผนกเขียนแบบ และแผนกตรวจงาน
๖. กองหัตถศิลป์ มีแผนกจิตรกรรม และแผนกช่าง
๗. กองดุริยางค์ศิลป์ มีแผนกคีตา แผนกดุริยางค์ไทย และแผนกดุริยางค์สากล
๘. กองโรงเรียนศิลปากร มีแผนกช่างและแผนกนาฏดุริยางค์

ต่อมาในวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้ตราพระราชบัญญัติโอนกรมศิลปากรไปสังกัดอยู่ในสำนักนายกรัฐมนตรี และมีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมศิลปากรใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้ คือ

๑. สำนักงานเลขานุการกรม มีแผนกสารบรรณและแผนกคลัง ตามเดิม
๒. กองวรรณคดี เปลี่ยนชื่อแผนกกลาง เป็นแผนกค้นคว้า เปลี่ยนแผนกสาขาหอสมุด เป็นแผนกบันทึกเหตุการณ์ ส่วนแผนกหอวชิราวุธ และแผนกหอวชิรญาณ คงเดิม
๓. ยุบกองวัฒนธรรม
๔. กองโบราณคดี เปลี่ยนแผนกกลาง เป็นแผนกสำรวจ ส่วนแผนกโบราณสถาน แผนกพิพิธภัณฑ์พระนคร และแผนกพิพิธภัณฑ์หัวเมือง คงเดิม
๕. กองสถาปัตยกรรม เปลี่ยนแผนกกลาง เป็นแผนกรับงาน รวมแผนกออกแบบและแผนกเขียนแบบเข้าด้วยกัน เป็นแผนกแบบแปลน ยุบกองหัตถศิลป์ ลงเป็นแผนกหัตถศิลป์ มาขึ้นอยู่ในกองนี้ กับเพิ่มแผนกตรวจงานอีกแผนกหนึ่ง

๖. ยุบกองหัตถศิลป์

๗. กองดุริยางคศิลป์ เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นกองสังคีต เปลี่ยนชื่อแผนกตำรา เป็นแผนกวิชาการ โอนแผนกนาฏดุริยางค์จากกองโรงเรียนศิลปากรมาขึ้นอยู่ในกองนี้และเปลี่ยนชื่อเป็นแผนกนาฏศิลป์ ส่วนแผนกดุริยางค์ไทย และแผนกดุริยางค์สากล คงเดิม

๘. ยุบกองโรงเรียนศิลปากร เพื่อจัดตั้งเป็นมหาวิทยาลัยศิลปากร และได้จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ สังกัดอยู่ในกรมศิลปากรระยะหนึ่ง ต่อมาได้โอนไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี จนถึงปัจจุบันนี้

กรมศิลปากรได้ย้ายสังกัดจากสำนักนายกรัฐมนตรีไปอยู่กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งได้ตั้งขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ และได้มีประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมศิลปากรใหม่ มีกองในสังกัดดังนี้:—

๑. สำนักงานเลขาธิการกรม
๒. กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์
๓. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ
๔. กองโบราณคดี
๕. กองสถาปัตยกรรม
๖. กองหัตถศิลป์
๗. กองการสังคีต

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๑ มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม ฉบับที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๐๑ โอนกรมศิลปากรมาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และได้มีพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๔ แบ่งส่วนราชการในกรมศิลปากรออกเป็นกองต่าง ๆ ๙ กอง คือ:—

๑. สำนักงานเลขาธิการกรม
๒. กองการสังคีต
๓. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ
๔. กองโบราณคดี
๕. กองศิลปศึกษา (เพิ่มใหม่)

๖. กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์

๗. กองสถาปัตยกรรม

๘. กองหัตถศิลป์

๙. กองหอสมุดแห่งชาติ (เพิ่มใหม่)

งานในหน้าที่ของกรมศิลปากร เป็นงานบำรุงรักษาและผดุงส่งเสริมศิลปะ และวิทยาการ โดยเฉพาะ เป็นการธำรงรักษาไว้ซึ่งความเป็นเอกราชทางศิลปะและวัฒนธรรมของชาติให้มั่นคงถาวร เพื่อเชิดชูไว้ซึ่งสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติที่เคยมีสมบัติทางวัฒนธรรม อันสูงส่งของตนเองมาแต่เบื้องบรรพกาล นอกจากธำรงรักษาแล้ว กรมศิลปากรจำต้องหาทางเผยแพร่ศิลปะ และวิทยาการให้เข้าถึงประชาชน หรือให้ประชาชนเข้าถึงศิลปวิทยาการเหล่านั้น โดยหาวิธีชักจูงให้เกิดความรู้ ความนิยมทั้งในด้านการศึกษาและวิชาการของบรรพบุรุษและผู้เชี่ยวชาญในทางวิทยาการสาขาต่าง ๆ เหล่านั้น ไปตามความประสงค์ของศิลปะด้วย อันเป็นการนำให้เกิดความเจริญทางจิตใจของประชาชนในชาติ ทั้งจำต้องปรับปรุงศิลปวิทยาการบางอย่าง และสร้างชิ้นใหม่ แกะไขให้มีทางก้าวหน้า เพื่อแสดงสัญลักษณ์อันเป็นเนื้อแท้ของไทยให้ปรากฏ และเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายไปในนานาประเทศทั่วโลก

ถ้าพิจารณาตามหลักการ โดยพึงเล็งถึงผลงานที่ผลิตออกไปในหน้าที่ของกรมศิลปากรแล้ว ไม่ว่าจะเป็นผลงานทางศิลปะหรือทางวิทยาการ จำต้องให้อยู่ในขั้นมาตรฐานอันประณีตสูงส่ง หรือต้องเล็งผลให้ประณีตสูงส่ง ถ้าเป็นงานศิลปะ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณคดี นาฏศิลป์ และดนตรี ก็ต้องอยู่ในขั้นวิจิตรศิลป์ (Fine Arts) หรือ วิสุทธิศิลป์ (Pure Arts) ถ้าเป็นวิทยาการใดก็ได้ หอสมุด พิพิธภัณฑ์ และโบราณคดี ก็ต้องเป็นวิทยาการที่มีหลักวิชาโดยเฉพาะ สามารถสัมพันธ์กับโลกภายนอกได้ งานในหน้าที่ของกรมศิลปากรจึงไม่ควรแสดงผลงานอันเป็นอย่างธรรมดาสามัญทั่วไป ตัวอย่างเช่น การแสดงโขน ละคร แม้จะใช้นักเรียนเป็นผู้แสดง ก็ต้องเป็นนักเรียนที่ได้รับการฝึกฝนมาด้วยดีในศิลปะทางนั้น เพื่อให้เข้าอยู่ในขั้นของศิลปิน มิใช่แบบสมัครเล่น และมีใช้ฝึกหัดเล่นกันเฉพาะครั้งคราว หรือเพื่อเป็นความรู้รอบตัว ถ้าเป็นงานช่างทางจิตรกรรมและประติมากรรม ก็ต้องเป็นช่างศิลป์อันประณีต

ผลงานของกรมศิลปากรที่ได้ปฏิบัติมาแล้วมีมากมาย ยกที่จะนำมาแสดงให้ครบถ้วนในที่นี้ได้ จึงขอนำมาเสนอแต่เพียงผลงานในรอบปีที่ผ่านมามีเพียงปีเดียว โดยแยกแสดงเป็นผลงานของแต่ละกอง ดังต่อไปนี้:—

สำนักงานเลขาธิการกรม

งานในหน้าที่ของสำนักงานเลขาธิการกรมศิลปากร เป็นงานบริหารทั่วไป ได้แก่ งาน
ธุรการ สารบรรณ การเงิน การเผยแพร่ ทะเบียนสถิติ และงานที่มีไต่อยู่ในหน้าที่ของกองใด
โดยเฉพาะ สำนักงานเลขาธิการกรมแบ่งออกเป็น ๓ แผนก คือ:-

๑. แผนกสารบรรณ มีหน้าที่รับส่ง โต้ตอบ ทำทะเบียนประวัติข้าราชการ เก็บรักษา
เอกสารโต้ตอบของทางราชการ และมีหน้าที่ประสานงานกับกองและแผนกต่าง ๆ
๒. แผนกคลัง มีหน้าที่รับผิดชอบในทางการเงิน การเบิกจ่ายเงินทุกชนิดของกรม
การบัญชี และการพัสดุ
๓. แผนกเผยแพร่และสถิติ มีหน้าที่เผยแพร่กิจการของกรมศิลปากร และการทะเบียน
สถิติ

ในรอบขวบปีที่ผ่านมา สำนักงานเลขาธิการกรมได้ปฏิบัติงานต่างๆ ที่เห็นสมควรนำมา
เสนอ ณ โอกาสนี้ ดังต่อไปนี้:-

งานสารบรรณ

๑. รับหนังสือเข้า ๙,๗๓๖ ฉบับ
๒. ส่งหนังสือออก ๕,๗๕๐ ฉบับ
๓. ส่งเรื่องให้กองและแผนกต่าง ๆ ในกรมศิลปากรทราบ
และถือปฏิบัติ ๑๐,๕๕๐ เรื่อง
๔. ร่างหนังสือโต้ตอบและตรวจเรื่องหนังสือต่างๆ ๑,๗๕๐ เรื่อง
๕. บันทึกเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ต่อผู้บังคับบัญชา ๑๑,๒๐๐ เรื่อง
๖. ควบคุมทะเบียนประวัติข้าราชการกรมศิลปากร ๑,๑๘๙ คน

งานการเงิน แผนกคลัง สำนักงานเลขาธิการกรมศิลปากร มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับ
การรับและเบิกจ่ายเงินต่าง ๆ ในรอบปีที่แล้วมา ดังนี้:-

๑. เงินงบประมาณรายจ่ายประจำปี ๓๐,๙๙๖,๗๐๐.๐๐ บาท
๒. เงินทุนหมุนเวียนการสังกัด ๓๔๘,๓๓๐.๙๐ บาท
๓. เงินองค์การศุริยวงศาธิราช ๘๒๕,๑๐๕.๒๓ บาท

๔. เงินพยานุกรมราชบัณฑิตยสถาน	๘๐๕,๐๒๗.๙๗ บาท
๕. เงินกองทุนโบราณคดี	๑,๐๒๙,๕๙๐.๑๕ บาท
๖. เงินบำรุงการศึกษาโรงเรียนนาฏศิลป์และโรงเรียนช่างศิลป์	๔๕๙,๒๒๓.๗๔ บาท
๗. เงินรับฝากต่าง ๆ	๑,๐๙๒,๖๗๐.๑๘ บาท
๘. งบกลาง	๕๗๙,๖๔๐.๕๖ บาท
๙. เงินทศรองราชการ รับจากกระทรวงการคลัง	๓๐๐,๐๐๐.๐๐ บาท
๑๐. เงินงบประมาณรายจ่ายราชบัณฑิตยสถาน	๗๕๐,๙๑๐.๐๐ บาท
๑๑. เงินทุนกองกลาง	๓๘๕,๐๖๓.๗๑ บาท

งานเผยแพร่และสถิติ

๑. ความคุมทะเบียนวันลาของข้าราชการกรมศิลปากรทั้งหมด
๒. ความคุมทะเบียนสถิติการปฏิบัติงานของข้าราชการและส่วนราชการทุกส่วนในกรมศิลปากร
๓. จัดสร้างภาพยนตร์ เรื่อง จะไปขุดโบราณคดี ขนาด ๑๖ มม. เสียงในฟิล์มสีธรรมชาติ ความยาว ๑,๖๐๐ ฟุต และได้จัดทำสำเนาฟิล์มภาพยนตร์เรื่องดังกล่าว ๑๐ สำเนา
๔. จัดพิมพ์หนังสือชุดวัฒนธรรมไทย ฉบับภาษาอังกฤษเพิ่มเติมจำนวน ๑๐ เรื่อง เรื่องละ ๒,๐๐๐ ได้มี รวม ๒๐,๐๐๐ ได้มี และจัดจำหน่ายหนังสือดังกล่าวทั้งในประเทศและนอกประเทศ
๕. จัดส่งโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ไปแสดงในต่างประเทศ ๓ ครั้ง และจัดส่งภาพเขียนไปออกนิทรรศนาการแก่สมาคมสหประชาชาติ แห่งซานฟรานซิสโก จำนวน ๔ ชิ้น
๖. จัดส่งข่าวเกี่ยวกับกิจกรรมและการปฏิบัติงานของกองต่าง ๆ ในกรมศิลปากร ไปเผยแพร่ทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ รวมทั้งสถานศึกษาและส่วนราชการทั่วราชอาณาจักรรวม ๒๑๖ รายการ รวมจำนวนข่าวประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ฉบับ
๗. จัดส่งหนังสือต่าง ๆ ไปออกนิทรรศนาการและจำหน่ายในต่างประเทศรวม ๖๔ ราย
๘. ส่งภาพยนตร์ไปฉายเผยแพร่ ในต่างประเทศ และภายในประเทศ ตามที่ได้รับเชิญ หรือขอมา รวม ๑๔ รายการ

๖๖ กองการสังคีต

กองการสังคีต มีประวัติสืบเนื่องมาจากกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับมหรสพของหลวง ซึ่งแต่เดิมมีกรมโขน กรมหุ่น กรมหกกะเเมน รำโคม กรมปี่พาทย์หลวง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมมหรสพขึ้น รับโอนกรมโขน กรมปี่พาทย์หลวง กรมช่างมหาดเล็ก และกองเครื่องสายฝรั่งหลวงมาไว้ด้วยกัน จึงเป็นกรมใหญ่เสมอทบวง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๗ โปรดเกล้าฯ ให้เลิกกรมมหรสพ เพราะมีรายจ่ายมาก คงมีแต่ปี่พาทย์หลวงและดนตรีฝรั่งอยู่ในราชสำนัก อย่างไรก็ดี ได้มีการฝึกหัดโขนและกระบวนขึ้นอีก จนสามารถแสดงรับแขกเมืองได้ กรมมหรสพในรัชกาลที่ ๖ จึงกลับฟื้นฟูฐานะเป็นกองขึ้นได้อีกครั้งหนึ่ง อยู่ในสังกัดกระทรวงวัง

พ.ศ. ๒๔๗๘ มีการปรับปรุงกระทรวงวัง โอนงานช่างวังนอกและกองมหรสพมาสังกัดกรมศิลปากร และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ กรมศิลปากรได้ตั้งกองดุริยางค์ศิลปชั้น โดยรับโอนปี่พาทย์และดนตรีฝรั่งมารวมไว้ และยังได้จัดตั้งกองโรงเรียนศิลปากรขึ้นในคราวเดียวกันนั้นด้วย โดยรับโอนงานโขนละครมาปฏิบัติ ส่วนงานช่างวังนอกมอบให้กองสถาปัตยกรรมรับไปปฏิบัติ

ในปีพุทธศักราช ๒๔๘๕ ได้จัดตั้งกองสังคีตขึ้น ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๙๕ เรียกชื่อใหม่ว่า กองการสังคีต และได้มีหน้าที่รับผิดชอบให้ควบคุมโรงเรียนนาฏศิลป์ด้วย จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้จัดตั้งกองศิลปศึกษาขึ้น จึงได้โอนงานของแผนกโรงเรียนนาฏศิลป์ ไปสังกัดกองศิลปศึกษา มาจนปัจจุบัน กองการสังคีต แบ่งเป็น ๔ แผนก คือ.—

๑. แผนกศิลปวิทยา มีหน้าที่ค้นคว้าและบันทึกทางวิชาการเกี่ยวกับศิลปะ โขน ละคร ฟ้อนรำ ดนตรี ดำเนินงานทางธุรการของกอง และมีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินงานของโรงละครแห่งชาติด้วย

๒. แผนกดุริยางค์ไทย มีหน้าที่เกี่ยวกับการบรรเลงดนตรีไทย และขับร้องเพลงไทย

๓. แผนกดุริยางค์สากล มีหน้าที่เกี่ยวกับการบรรเลงดนตรีสากล และขับร้องเพลงสากล

๔. แผนกนาฏศิลป์ มีหน้าที่เกี่ยวกับการแสดงโขน ละคร และการฟ้อนรำ

งานในหน้าที่ของกองการสังคีต ได้แก่การดำเนินงานฟื้นฟู รักษา เผยแพร่ศิลปปะทาง โขน ละคร ฟ้อนรำ และดนตรีทั้งไทยและสากล ซึ่งในรอบขวบปีที่แล้วมานี้ ได้ปฏิบัติงานต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เช่น—

๑. จัดแสดงนาฏศิลป์ต้อนรับพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ แสดงรับแขกของรัฐบาลแขกของส่วนราชการต่าง ๆ องค์การรัฐวิสาหกิจ สมาคม และเอกชนทั่วไป รวม ๕๘๒ ครั้ง

๒. จัดบรรเลงดนตรีไทย ดนตรีสากล ในงานพระราชพิธีต่าง ๆ เช่น พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พระราชพิธีฉัตรมงคล พิธีอุปสมบทนาครหลวง พิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน และงานพระราชพิธีกับรัฐพิธีอื่น ๆ กว่า ๒๐๐ ครั้ง

๓. จัดส่งคณะนาฏศิลป์ไปแสดงเผยแพร่ในงานมหกรรมทางศิลปะ ณ เมืองเพิร์ท รัฐออสเตรเลียตะวันตก และเมืองแอตเคิลส์ รัฐออสเตรเลียใต้ ระหว่างวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ถึง ๕ เมษายน ๒๕๑๓ จำนวนคณะนาฏศิลป์ ๕๐ คน

๔. จัดส่งคณะนาฏศิลป์ จำนวน ๔๕ คน ไปจัดแสดงโขน ชุบ นางลอย ในงานสัปดาห์แห่งเอเชีย ณ เมืองเร็กซ์เฮาเซิน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ระหว่างวันที่ ๖-๒๒ กรกฎาคม ๒๕๑๓

๕. จัดส่งคณะนาฏศิลป์ จำนวน ๓๐ คน ไปจัดแสดงนาฏศิลป์ไทย ในงานมหกรรมแห่งโลก ปี ๑๙๗๐ ณ เมืองโอซากา ประเทศญี่ปุ่น ระหว่างวันที่ ๑๐-๒๐ สิงหาคม ๒๕๑๓

๖. จัดส่งคณะนาฏศิลป์ไปแสดงในงานประจำปี ของจังหวัดนครปฐม ๓ คืน งานประจำปีของจังหวัดขอนแก่น ๔ คืน และงานประจำปีของจังหวัดบุรีรัมย์ ๒ คืน

๗. จัดให้มีการบรรเลงดนตรีและการแสดงสำหรับประชาชน ณ สังกัดศาลา ในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ระหว่างเดือนพฤษภาคม ศกนี้ รวม ๒๕ สัปดาห์ ในตอนเย็นวันเสาร์ และอาทิตย์ รวม ๕๐ รายการ

๘. จัดทำแผ่นเสียงเพลงไทย ชุบต่าง ๆ จำหน่ายเผยแพร่ตลอดปี

๙. จัดทำโน้ตเพลงไทย เป็นโน้ตสากล เพื่อให้สามารถบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีได้ทุกชนิดและรวบรวมจัดทำจำหน่ายเผยแพร่

๑๐. จัดการแสดงละคร เรื่อง กาวี ให้ประชาชนชม ณ โรงละครแห่งชาติ ทุกวันเสาร์ เวลา ๑๐.๐๐ น. และ ๑๔.๐๐ น. เริ่มตั้งแต่วันเสาร์ ที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๑๓ เป็นต้นมา

๑๑. จัดบรรเลงดนตรีไทย และดนตรีสากล ทางสถานวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ๒๔ ครั้ง

๑๒. จัดแสดงละครและการบรรเลงดนตรีของชาติต่าง ๆ ณ โรงละครแห่งชาติ รวม ๑๔ ครั้ง

ทำเนียบข้าราชการกองการสังคีต

ผู้อำนวยการกอง
ศิลปินพิเศษ

นางชুমศิริ สิริพิพงศ์
ว่าง (นายโชติ คุริยประณีต ผู้รักษาการใน
ตำแหน่ง ครบเกษียณอายุ ๓๐ กันยายน ๒๕๑๓)

แผนกศิลปวิทยา

ศิลปินเอก

น.ส. จำเรียง พุฒประคับ

หัวหน้าแผนก

นายมงคล บุญวงศ์ (รักษาราชการ)

ช่างศิลป์โท

นายปราโมทย์ คำเจริญ

ช่างตรี

๔ อัครา

ประจำแผนก

๑ ..

ช่างจัตวา

๑๓ ..

ช่างศิลป์จัตวา

๒ ..

เสมียน

๒ ..

พนักงานบัญชีจัตวา

๑ ..

พนักงานพิมพ์ดีด

๑ ..

ข้าราชการวิสามัญ

๑๐ ..

แผนกดุริยางค์ไทย

หัวหน้าแผนก

นายเสรี หวังในธรรม

ศิลปินโท ๙ อัครา

นางแหม่มช้อย คุริยพันธ์

นายจิรุต อางดรงค์

นางสุดา เขียววิจิตร

นายพริ้ง กาญจนผลิน

นายศิลป์ ทราโมท

นางศรีนาฏ เสริมศิริ

นายสุมน ชำศิริ

นายจรัส ถิ่นมีสุข

ว่าง ๑ อัครา

ศิลปินศรี ๑๒ อัครา

ศิลปินจักรวาล ๒๑ "

ข้าราชการวิสามัญ ๒ "

แผนกศุภวิยาภักตภัก

หัวหน้าแผนก

ศิลปินโท ๔ อัครา

นายธวัช ชลนาคะระห์

นายปรุ่ง ประสานศัพท์

น.ส. นภา หวังนิธรรม

นายครอง กิพยวัฒน์

นายสมเดชชัย ภูวชะพันธ์

นายสุริยันต์ รวมตุกร

น.ส. จุไร กาญจนันท์

นายชก ศรีสาธิต

นางสุวิทย์ ชลนาคะระห์

นายสมณีนันท์ จันทร์

ศิลปินศรี ๓๖ อัครา

ศิลปินจักรวาล ๔๐ "

เสมียน ๑ "

ข้าราชการวิสามัญ ๑ "

แผนกนาฏศิลป์

ศิลปินเอก ๓ อัครา

นายอรร่วม อินทรนัย

นายกรวี วรตะวิน

นายฮาคม สายาคม

หัวหน้าแผนก

นางประพิศพรรณ ศรีเพ็ญ

ศิลปินโท ๑๖ อัตรา

นางสุวรรณี ชลานุเคราะห์

นายฉลาต พุกุลานนท์

นางสถาพร สันทอง

นางพนิดา สิริวิวัฒน

น.ส. นิตยา จามรमान

นายหยัก ช้างทอง

นายบุญชัย เฉลยทอง

นายฤกษ์ชัย เชวงรัตน์

นางเจริญจิต ภัทรเสวี

น.ส. อบเชย กิพโกมุท

น.ส. นฤมล ผลาสินธ์

นางสุนทรี กองทรัพย์โต

นายปัญญา นิตยสุวรรณ

นายช่วย สุตแสง

นายราชมพ โพรเวิล

นางบงกช โพธิ์ทอง

ศิลปินตรี

ศิลปินจัตวา

พนักงานพิมพ์ดีด

ข้าราชการวิสามัญ

๔๔ อัตรา

๒๓ „

๑ „

๓ „

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ

ตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมศิลปากร เมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ โดยรับโอนงานแผนกบันทึกเหตุการณ์จากกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ และเอกสารราชการแผ่นดินจากแผนกจดหมายเหตุในหอพระสมุดวชิรญาณ มารวมตั้งเป็นกองจดหมายเหตุแห่งชาติ ทำหน้าที่ดำเนินงานบันทึกเหตุการณ์ประจำวันและเก็บรักษาเอกสารสำคัญของชาติ

งานของกองจดหมายเหตุแห่งชาติ จำแนกได้ดังนี้

๑. รวบรวม เก็บรักษาเอกสารราชการที่หม่อมการไใช้
๒. บันทึกข่าวและภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
๓. จัดทำเครื่องมือช่วยกันเอกสารชนิดต่าง ๆ
๔. จัดให้บริการค้นหลักฐานจากเอกสารต่าง ๆ ให้แก่หน่วยราชการและเอกชน
๕. อำนวยความสะดวกในการทำสำเนาเอกสารเพื่อการใช้ของทางราชการและเอกชน
๖. ซ่อมเอกสารที่ชำรุดให้มีสภาพที่จะเก็บรักษาและบริการได้โดยถาวร

กองจดหมายเหตุแห่งชาติแบ่งหน่วยงานออกเป็น ๒ แผนก คือ

๑. แผนกบันทึกเหตุการณ์
๒. แผนกเอกสารสำคัญ

แผนกบันทึกเหตุการณ์ มีหน้าที่

- จัดเก็บบันทึกเรื่องราว ข่าว ภาพ เหตุการณ์เกี่ยวกับคนไทยและประเทศไทยที่เกิดขึ้นเป็นประจำวันทั้งภายในและภายนอกประเทศ รวมทั้งเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ อันจะมีผลเกี่ยวเนื่องต่อประเทศไทย
- เรียบเรียงข่าว ภาพ เหตุการณ์สำคัญขึ้นเป็นเรื่องบันทึกโดยเฉพาะ
- จัดทำเครื่องมือช่วยในการค้นเรื่อง เช่น บัญชีข่าว วรรณคดี
- จัดทำนิตยสารศิลปการ
- จัดทำงานธุรการของกอง

การบันทึกเหตุการณ์ประจำวันนั้นได้เริ่มมาแต่แรกตั้งกองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ จนถึงปัจจุบัน แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. เหตุการณ์ที่ปรากฏเป็นข่าวทางคันประเทศาชน รวบรวมจากหนังสือพิมพ์รายวัน ประมาณ ๑๑ ฉบับ
๒. เหตุการณ์ที่ปรากฏเป็นข่าวของทางราชการ ซึ่งนำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ได้จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นวารสารรายวันชื่อ "วิทยุสารประจำวัน"

แผนกเอกสารสำคัญ มีหน้าที่

- เก็บรักษาเอกสารสำคัญของชาติ ทั้งในปัจจุบันและอดีต
- จัดทำเครื่องมือช่วยในการค้นเอกสาร เช่นข้อประวัติของกระทรวงในสมัยรัชกาลที่ ๕ บัญชีค้นเรื่อง ครรชนบุกลด ครรชนีเรื่อง ครรชนีสถานที่
- ให้บริการค้นคว้าอ้างอิงและเผยแพร่เพื่อประโยชน์ในการศึกษา

เอกสารสำคัญที่เก็บรักษาไว้ในห้องจดหมายเทศแห่งชาติ เพื่อให้บริการค้นคว้าอ้างอิงแก่หน่วยราชการและนักวิจัยได้แก่

๑. เอกสารประเภทสำเนา สวรรคต และใบบอกรับการหัวเมืองที่มีไปยังกระทรวงมหาดไทยในรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕
๒. เอกสารที่ใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินรัชกาลที่ ๕
๓. เอกสารที่ใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินรัชกาลที่ ๖
๔. เอกสารที่ใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินรัชกาลที่ ๗
๕. เอกสารส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
๖. เอกสารส่วนพระองค์ของสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
๗. เอกสารส่วนพระองค์ของกรมพระราชวังบวรสถานมงคล
๘. เอกสารส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
๙. เอกสารส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทววงศ์วโรปการ
๑๐. เอกสารส่วนพระองค์ของพระองค์เจ้าปฤษฎางค์
๑๑. เอกสารส่วนตัวของพระยาธิบดีศาสตราจารย์ไพศาล
๑๒. เอกสารเบ็ดเตล็ดในสมัยรัชกาลที่ ๕

การบริการแก่ผู้ค้นคว้า

การบริการแก่ผู้ค้นคว้านับเป็นงานสำคัญของกองจดหมายเหตุแห่งชาติ นอกจากการเปิดโอกาสให้เข้าค้นคว้าเอกสาร ยังมีบริการถ่ายสำเนาเอกสาร ไมโครฟิล์ม และบริการตอบคำถามต่าง ๆ ทั้งที่มาคิดต่อยังตนเองและทางโทรศัพท์ บริการของกองจดหมายเหตุแห่งชาติมี ๒ ประเภทด้วยกัน คือ

๑. การบริการแก่หน่วยราชการที่เป็นเจ้าของเอกสาร หน่วยราชการที่ให้เอกสารราชการมาเก็บอาจมีความต้องการใช้เอกสารของตนอีกก็มีสิทธิ์ใช้เอกสารได้ทุกเมื่อ
๒. การบริการแก่ประชาชน ประชาชนทั่วไป สามารถมาขอใช้เอกสารได้ในกรณีที่ต้องการศึกษา ค้นคว้า วิจัย หากเป็นเอกสารลับ หรือเอกสารที่ใหม่กว่า ๒๕-๕๐ ปี ทางกองจดหมายเหตุแห่งชาติจะต้องถามและขออนุญาตจากหน่วยราชการผู้เป็นเจ้าของเอกสาร เพื่ออนุญาตให้เข้าค้นได้เฉพาะราย

อัตราค่าสิ่งของกองจดหมายเหตุแห่งชาติ

หัวหน้ากอง	ชั้นเอก	๑ อัตรา
แผนกบันทึกเหตุการณ์		
หัวหน้าแผนก	ชั้นโท	๑ อัตรา
บรรณารักษ์	ชั้นโท	๒ „
บรรณารักษ์	ชั้นตรี	๑ „
บรรณารักษ์	ชั้นจัตวา	๓ „
พนักงานพิมพ์ดีด	ชั้นจัตวา	๑ „
วิสามัญ	ช่างภาพ	๒ „
	นักการภารโรง	๑ „
ลูกจ้างประจำ	นักการภารโรง	๑ „
	<u>รวม</u>	๑๒ „

แผนกเอกสารสำคัญ

หัวหน้าแผนก	ชั้นโท	๑	อัตรา
บรรณารักษ์	ชั้นโท	๑	„
บรรณารักษ์	ชั้นตรี	๓	„
ประจำแผนก	ชั้นตรี	๑	„
บรรณารักษ์	ชั้นจัตวา	๔	„
ช่างภาพ	ชั้นจัตวา	๑	„
พนักงานพิมพ์ดีด	ชั้นจัตวา	๑	„

ลูกจ้างประจำ พนักงานซ่อมเอกสาร

รวม ๑๕ „

รวมทั้งสิ้น ๒๙ „

ทำเนียบข้าราชการ

หัวหน้ากอง	นางชุติ สวัสดิ์สงคราม
หัวหน้าแผนกบันทึกเหตุการณ์	นายประพัฒน์ ตรีณรงค์
หัวหน้าแผนกเอกสารสำคัญ	นายจรัส กัมพลศิริ
บรรณารักษ์โท	นางสมศรี โชติช่วง
บรรณารักษ์โท	นายเสริม วรสรวง
บรรณารักษ์โท	นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแพง

ผลการปฏิบัติงานในรอบปีงบประมาณ ๒๕๑๓

๑. งานบริหารทั่วไป

๑.๑ กำหนดนโยบาย โครงการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างกองจดหมายเหตุแห่งชาติ กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายเอกสารของกระทรวงทบวงกรม องค์การ ในการสำรวจภาวะของเอกสาร เพื่อให้ทราบถึงปริมาณเอกสาร วิธีการเก็บรักษา การทำลายเอกสาร ปริมาณการผลิตเอกสารในระยะปีหนึ่ง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดโครงการในระยะยาว และเพื่อการประสานงานต่อไป ในด้านการมอบ — รับเอกสาร เพื่อการเก็บรักษา และการปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ อันเหมาะสม

๑.๒ กำหนดนโยบาย โครงการ การดำเนินงาน การประสานงานในการปฏิบัติงานระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ของกองจดหมายเหตุแห่งชาติ

๑.๓ จัดทำงบประมาณประจำปี การวางระเบียบการดำเนินงานและปฏิบัติงานทั่วไปของกองจดหมายเหตุแห่งชาติ

๑.๔ การสัมพันธ์กับสถาบันจดหมายเหตุ และสถาบันค้นคว้าภายในประเทศและในต่างประเทศ

๑.๕ จัดทำรายงานประจำปี และจัดพิมพ์เอกสาร

๑.๖ การประชาสัมพันธ์ นำชมและชี้แจงการปฏิบัติงานของกองจดหมายเหตุแห่งชาติ เผยแพร่เอกสารทางประวัติศาสตร์ และวิชาการจดหมายเหตุ

๒. งานอบรมทางวิชาการ

๒.๑ อบรมหรือให้คำแนะนำทางวิชาการ และการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ แก่บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญจากองค์การ สปอ. มาให้คำแนะนำอบรมเป็นการภายในเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

๒.๒ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการต่าง ๆ ให้คำแนะนำ หรือประสานงานทางวิชาการ ในการเก็บรักษาเอกสาร การคัดเลือก การประเมินคุณค่าเอกสาร การวางโครงการจัดหมวดหมู่เอกสาร การซ่อมและบูรณะเอกสาร การทำลายเอกสาร ฯลฯ

๓. การจัดหาหรือรวบรวมเอกสารสำคัญ

๓.๑ ดำเนินโครงการสำรวจลักษณะของเอกสารที่มีอยู่ในความครอบครองของกระทรวงทบวงกรมและรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. ๒๕๑๓ เพื่อทราบข้อมูลต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงาน ขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างประมวลผล

๓.๒ รับมอบเอกสารราชการที่สิ้นกระแสการใช้จากสำนักงานเลขาธิการกรมศิลปากร ๘,๕๐๐ เรื่อง

๔. งานจัดเรียง จัดหมวดหมู่ และทำบัญชีรายการเอกสาร ฯลฯ

๔.๑ ปฏิบัติงานด้านการจัดเรียงเอกสาร จัดหมวดหมู่ การนับและลงตัวเลขจำนวนแผ่นของเอกสารและทำบัญชีรายการเอกสารชนิดต่าง ๆ เช่น บัญชีขั้นต้น สารบัญเอกสาร ตระชนิกันเรื่อง ตระชนิกันชื่อบุคคล และชื่อสถานที่ มีรายละเอียดดังนี้

๔.๑.๑ เอกสารรัชกาลที่ ๕ จำนวน ๒๐,๔๘๑ ปีกเรื่อง

๔.๑.๒ เอกสารรัชกาลที่ ๖ จำนวน ๕,๗๓๑ ปีกเรื่อง

๔.๑.๓ เอกสารที่ได้รับใหม่ จำนวน ๑๔,๕๖๒ ปีกเรื่อง

๔.๑.๔ วรรณคดีเรื่องในเอกสาร ๕,๐๗๒ รายการ

๔.๒ จัดพิมพ์บัญชีรายการเอกสารต่างๆ อันเป็นเครื่องมือช่วยค้นเอกสาร ทั้งสำหรับเจ้าหน้าที่เอง และสำหรับการบริการและจัดเย็บเป็นเล่ม รวม ๒๖ เล่ม

๕. บันทึกเหตุการณ์ประจำวัน เรียบเรียงประวัติศาสตร์ สถานที่ หรือบุคคล

๕.๑ ทำเนียบงานรวบรวมข่าว บทความ ภาพ ฯลฯ จากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวิทยุสารประจำวัน เพื่อเป็นหลักฐานในการค้นและอ้างอิงของทางราชการและการบริการทั่วไป เกี่ยวกับเหตุการณ์ประจำวันและกิจกรรมที่สำคัญๆ ของกระทรวงทบวงกรมต่างๆ ทำวรรณคดีเรื่องรวม ๓๑,๘๘๔ ข่าว

๕.๒ บันทึกและเรียบเรียงเรื่องสำคัญ ๕๐ เรื่อง

๕.๓ จัดทำนิตยสารศิลปากรราย ๒ เดือน รวม ๖,๐๐๐ ฉบับ ทำวรรณคดีเรื่องในนิตยสารศิลปากร ปีที่ ๑๓ เล่ม ๑-๖

๕.๔ ปฏิบัติงานและร่วมมือจัดทำ และเรียบเรียงทำฉบับจากเอกสารของกองจดหมายเหตุฯ เพื่อการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ เพื่องานจัดพิมพ์นิตยสารศิลปากร และเพื่อการจัดพิมพ์ของทางราชการกรมศิลปากร หรือหน่วยราชการอื่น ๓๑ เรื่อง

๖. งานบริการการค้นคว้า

๖.๑ จัดให้บริการในการค้นคว้าเอกสารแก่นักค้นคว้าวิจัย นักศึกษาและนักประวัติศาสตร์ และหน่วยราชการทั่วไปในห้องค้นคว้า รวม ๘๒๕ ครั้ง

๖.๒ ให้คำแนะนำ และอำนวยความสะดวกแก่นักวิจัยที่ประสงค์จะค้นคว้าเอกสารที่มีเก็บรักษาในหน่วยราชการอื่น ๕๖ ครั้ง

๖.๓ ให้บริการทางโทรศัพท์และโต้ตอบทางจดหมาย ๗๕ ครั้ง

๖.๔ จัดห้องสมุดหนังสือสารคดีอ้างอิงและสิ่งพิมพ์ทางราชการ เพื่อการใช้ประโยชน์ของเจ้าหน้าที่และนักวิจัย

๓. งานไมโครฟิล์ม และถ่ายสำเนาเอกสาร

๗.๑ จำนวนความสะดวกแก่ักวิจัยในการจัดถ่ายเอกสารเป็นไมโครฟิล์ม (ให้บริการของหอสมุดแห่งชาติ) รวม ๔,๗๘๗ หน้า

๗.๒ จำนวนความสะดวกในการถ่ายสำเนาเอกสารด้วยเครื่องถ่ายสำเนาของกองจดหมายเหตุแห่งชาติ และให้บริการของหอสมุดแห่งชาติ รวม ๑,๑๔๓ หน้า

๘. งานก่อสร้างอาคารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ในปีงบประมาณ ๒๕๑๓ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ ได้รับงบประมาณแรกเพื่อการก่อสร้างอาคารที่ทำการใหม่ เป็นเงิน ๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งจะทำการก่อสร้าง ณ บริเวณที่ดินด้านหลังของหอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี

กองโบราณคดี

มีหน้าที่ดำเนินงานสำรวจ ขุดแต่ง และบูรณะรักษาโบราณวัตถุสถาน คูแลร์รักษาและจัดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี แก่ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทุกระดับ กองโบราณคดีแบ่งออกเป็น ๕ แผนก และ ๑ หน่วยงาน

๑. แผนกวิชาการ (Technique Section)

๒. แผนกสำรวจ (Archaeological Survey Section)

๓. แผนกขุดแต่งและบูรณะ (Excavation and Restoration Section)

๔. แผนกพิพิธภัณฑ์และโบราณสถานพระนคร (Bangkok Museums and Ancient Monuments Section)

๕. แผนกพิพิธภัณฑ์และโบราณสถานหัวเมือง (Provincial Museums and Ancient Monuments Section)

๖. หน่วยงานด้านการศึกษาประชาสัมพันธ์ (Museum Education and Public Relation)

แผนกวิชาการ

หน้าที่ของแผนกวิชาการ

๑. ดำเนินงานทางวิชาการของกอง

๒. รวบรวมจัดทำงบประมาณประจำปีของกองรวมทั้งส่วนกลางและหน่วยศิลปากร
๙ หน่วย

๓. ตรวจสอบใบสำคัญและรับจ่ายเงินงบประมาณทั้งส่วนกลางและของหน่วยศิลปากร

๔. รับและนำส่งเงินค่าธรรมเนียมเข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตให้นำหรือส่งโบราณศิลปวัตถุออกนอกราชอาณาจักร ค่าจำหน่ายหนังสือวิทยากรทางโบราณคดีให้แผนกคลังเพื่อเป็นรายได้เงินทุนกองโบราณคดี

๕. ตรวจสอบคำร้องขอรับใบอนุญาตทำการค้าโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ หรือแสดงโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุให้บุคคลชมโดยเรียกเก็บค่าชมเป็นปกติธุระ

๖. พิจารณาคำร้องขออนุญาตนำหรือส่งโบราณศิลปวัตถุออกนอกราชอาณาจักร

๗. ตรวจพิจารณาโบราณศิลปวัตถุที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมจากผู้ต้องหาหรือเจ้าหน้าที่กรมศุลกากรตรวจพบจากผู้ให้นำหรือส่งออกนอกราชอาณาจักร โดยมีได้รับอนุญาตเพื่อประกอบการดำเนินคดี

๘. ดำเนินการประกาศขึ้นทะเบียนและกำหนดขอบเขตโบราณสถาน

๙. ถ่ายภาพโบราณศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติทุกแห่งเพื่อประกอบการทำบัตร
ทะเบียน

๑๐. บันทึกภาพการขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานกับภาพเหตุการณ์บุคคลสำคัญ

๑๑. จัดและจำหน่ายหนังสือวิทยากรทางโบราณคดีเพื่อเป็นการเผยแพร่

๑๒. ติดต่อกับสถาบันต่างประเทศที่ส่งเจ้าหน้าที่มาสำรวจและขุดค้นทางโบราณคดี

๑๓. วิจัยโบราณศิลปวัตถุที่ได้จากการขุดค้นและขุดแต่ง

๑๔. ทำหน้าที่ทางธุรการให้แก่สภากาพย์ภัณฑะระหว่างชาติแห่งประเทศไทย

๑๕. ทำหน้าที่ทางธุรการให้แก่หน่วยงานด้านการศึกษาประชาสัมพันธ์

ผลงานของแผนกวิชาการในรอบปีที่แล้ว

๑. ทำหน้าที่ทางธุรการ วิชาการ และการเงินของกอง

๒. วิจัยโบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้นและขุดแต่งโบราณสถาน

๓. ดำเนินการประกาศขึ้นทะเบียนและกำหนดขอบเขตโบราณสถาน

๔. ตรวจพิจารณาโบราณศิลปวัตถุที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมจากผู้ต้องหา

๕. ตรวจพิจารณาโบราณศิลปวัตถุที่เจ้าหน้าที่กรมศุลกากรตรวจค้นได้จาก ผู้ลักลอบนำ
หรือส่งออกนอกราชอาณาจักรโดยมิได้รับอนุญาตจากกรมศิลปากร

๖. ตรวจพิจารณาศิลปวัตถุที่มีผู้มาขออนุญาตนำเข้าหรือส่งออกนอกราชอาณาจักร จำนวน
๑๒,๘๑๒ ชิ้น

๗. ออกใบอนุญาตให้แก่ผู้มาขออนุญาตแสดงศิลปโบราณวัตถุให้บุคคลชม โดยเรียกเก็บ
ค่าชมเป็นปกติธุระ จำนวน ๓ ราย

๘. ออกใบอนุญาตให้แก่ผู้มาขออนุญาตทำการค้าโบราณศิลปวัตถุ จำนวน ๒๙ ราย

๙. ทำการถ่าย ล้าง อัด ขยายภาพ โบราณวัตถุสถาน และบันทึกภาพแขกผู้มีเกียรติของ
ทางราชการที่มาชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จำนวน ๓,๔๘๙ ภาพ

๑๐. จัดพิมพ์ข่าวแบบแปลน แผนที่ แผนผังโบราณสถาน และภาพถ่ายเส้นโบราณศิลป-
วัตถุจำนวน ๒,๐๕๕ ชุด

๑๑. ถ่ายภาพยนตร์การขุดแต่ง และบูรณะโบราณสถานบริเวณเกาะเมือง และใกล้เคียง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑๒. ถ่ายภาพสไลด์ศิลปโบราณศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จำนวน ๗๐ รูป

๑๓. รับหนังสือราชการที่มามีติดต่อกับกอง จำนวนหนังสือเข้า ๕,๖๐๗ ฉบับ
 ๑๔. ส่งหนังสือราชการของกองที่ติดต่อกับส่วนราชการและเอกชน จำนวน ๘,๒๕๐ ฉบับ
 ๑๕. ติดต่อกับนักโบราณคดีชาวอเมริกันเข้ามาสำรวจและขุดค้นทางโบราณคดีในประเทศ-

ไทย

๑๖. ปฏิบัติงานเกี่ยวกับสภาพการพิพาทระหว่างชาติแห่งประเทศไทย
 ๑๗. ทำหน้าที่ทางธุรการให้แก่หน่วยงานด้านการศึกษาประชาสัมพันธ์

หัวหน้าแผนกวิชาการ—นายชวลิตส์ กันตารัตติ

อัตรากำลังของแผนกวิชาการ

หัวหน้าแผนก	๑	อัตรา
ช่างศิลป์โท	๑	"
ภัณฑารักษ์ตรี	๑	"
ประจำแผนก	๑	"
ช่างภาพตรี	๑	"
ภัณฑารักษ์จักษุ	๕	"
พนักงานพิมพ์ดีด	๒	"
เสมียน	๑	"
พนักงานบัญชี	๑	"
พนักงานพัสดุ	๑	"
พนักงานขับรถยนต์	๑	"

วิสามัญ

นักการภารโรง	๑	"
ลูกจ้างประจำ	๑	"
นักการภารโรง	๑	"

แผนกชุดแต่งและบุรณะ

หน้าที่ของแผนกชุดแต่งและบุรณะ

มีหน้าที่ทำการชุดแต่งและบุรณะโบราณสถานที่ได้ประกาศขึ้นทะเบียนไว้แล้ว และที่ทำการสำรวจพบใหม่ โดยการดำเนินการร่วมกับแผนกสำรวจ แผนกพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและโบราณสถานหัวเมือง และหน่วยศิลปากรทั้ง ๕ หน่วย พร้อมทั้งควบคุมการชุดแต่งและบุรณะตามโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายของงาน นอกจากนี้ทางแผนกจะต้องดำเนินการติดต่oprะสานงาน และจัดส่งเจ้าหน้าที่ร่วมดำเนินการกับนักโบราณคดี ชาวต่างประเทศที่เข้ามาสำรวจขุดค้นทาง

โบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ในประเทศไทย และศึกษาวิจัยโบราณศิลปวัตถุที่ได้จากการขุดค้น ขุดแต่งโบราณสถาน จัดรวบรวมเอกสารการดำเนินการขุดค้นและขุดแต่งโบราณสถานของแผนกและหน่วยศิลปากรทั้ง ๔ หน่วย เพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่แก่ประชาชน พร้อมทั้งจัดทำสถิติประมวลการดำเนินงานขุดค้นและขุดแต่ง โบราณวัตถุสถานของแผนกและหน่วยศิลปากรทั้ง ๔ หน่วย

ผลงานของแผนกขุดแต่งและบูรณะในรอบปีที่แล้ว

๑. ขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานภายในเกาะเมืองและบริเวณใกล้เคียงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๑
๒. ขุดแต่งและบูรณะวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๑
๓. ร่วมสำรวจขุดค้นโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ไทย-อังกฤษ ณ อำเภอไชยาบาดาล จังหวัดลพบุรี
๔. ร่วมสำรวจขุดค้นโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ไทย-อังกฤษ ณ อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
๕. บูรณะเจดีย์หมายเลข ๑๑ เมืองอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๒
๖. ขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานคอกช้างกิน เมืองเก่าอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๒
๗. ขุดแต่งและบูรณะเจดีย์หมายเลข ๑ ตำบลกุบัว จังหวัดราชบุรี ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๒
๘. ขุดแต่งและบูรณะโบราณสถาน ตำบลจันเสน จังหวัดนครสวรรค์ ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๓
๙. ขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานเมืองเก่าสุโขทัย ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๓
๑๐. ขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานเมืองศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๓
๑๑. ขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๓
๑๒. ขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานวัดพระธาตุจอมกิติ จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๔

๑๓. ขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานปราสาทเมืองไผ่ อำเภออรัญญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๕

๑๔. ขุดแต่งและบูรณะปราสาทหินพนมรุ้ง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๖

๑๕. ขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานเมืองพระรถ (ศรีวัดสระปุระ) จังหวัดปราจีนบุรี ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๕

๑๖. ขุดแต่งและบูรณะปราสาทหินเมืองต่ำ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๖

๑๗. ขุดแต่งและบูรณะปราสาทหินพนมวัน จังหวัดนครราชสีมา ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๖

๑๘. สํารวจและขุดค้นโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ ณ ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๖

๑๙. ขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานเมืองฟ้าแดดสงยาง อำเภอภมมิลาย จังหวัดกาฬสินธุ์ ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๗

๒๐. บูรณะพลับพลาที่ประทับของรัชกาลที่ ๔ และศาลาสีหิภพนันทนาถ จังหวัดสงขลา ร่วมกับหน่วยศิลปากรที่ ๙

โครงการบูรณะ

๑. โครงการขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานภายในเกาะเมืองและบริเวณใกล้เคียงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒. โครงการขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานเมืองเก่าสุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร

๓. โครงการขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานเมืองพระรถ และปราสาทเมืองไผ่ จังหวัดปราจีนบุรี

๔. โครงการขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานปราสาทหินพนมรุ้ง และปราสาทหินเมืองต่ำ จังหวัดบุรีรัมย์

๕. โครงการบูรณะพลับพลาที่ประทับรัชกาลที่ ๔ และศาลาสีหิภพนันทนาถ จังหวัดสงขลา

หัวหน้าแผนกขุดแต่งและบูรณะ — นายสมศักดิ์ รัตนกุล

อัตรากำลังของแผนกชุดแต่งและบุรณะ

หัวหน้าแผนก	๑	อัครา
นายช่างศิลป์โท	๑	..
ภัณฑารักษ์ตรี	๒	..
ช่างศิลป์ตรี	๑	..
ช่างศิลป์จัตวา	๑	..
ภัณฑารักษ์จัตวา	๒	..
พนักงานพิมพ์ดีด	๑	..

แผนกพิพิธภัณฑ์และโบราณสถานพระนคร

หน้าที่ของแผนกพิพิธภัณฑ์และโบราณสถานพระนคร

มีหน้าที่จัดแสดงดูแล และบริหารงานของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ วัดพระเชตุพน, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติวัดเบญจมบพิตร และพิพิธภัณฑ์สถานอื่น ๆ ในเขตจังหวัดพระนครนบุรี กับตรวจควบคุมดูแลควบคุมโบราณสถานที่ยกกรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำหรับชาติในเขตจังหวัดพระนครนบุรี

ผลงานของแผนกพิพิธภัณฑ์และโบราณสถานพระนครในรอบปีที่แล้ว

กิจกรรมพิเศษ

๑. จัดแสดงชั่วคราวเนื่องในวันเด็กแห่งชาติปี ๒๕๑๓
๒. จัดแสดงชั่วคราวเรื่องดนตรี และการละเล่นพื้นเมืองของไทย
๓. จัดแสดงชั่วคราวเรื่องศิลปวัตถุที่จะส่งไปแสดงที่ประเทศเนเธอร์แลนด์

กิจกรรมอื่น ๆ

๑. ร่วมกับเทศบาลนครกรุงเทพ ฯ อัญเชิญพระพุทธรูปสิงห์ออกให้ประชาชนสักการบูชา และสงฆ์
๒. มีผู้ขออนุญาตถ่ายภาพศิลปโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครรวม ๕๕ ราย
๓. จัดสถานที่บริเวณในโอกาสต่าง ๆ
๔. ต้อนรับแขกของทางราชการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร

งานด้านการวิจัย

ข้าราชการที่รับผิดชอบงานด้านวิชาการได้เขียนเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และอารยธรรมในประเทศไทยไว้คือ

๑. ยุคมีคมแห่งประวัติศาสตร์และอารยธรรมในประเทศไทย
๒. อาณาจักรสุวรรณภูมิ
๓. อาณาจักรฟูนัน
๔. อาณาจักรอิสานประะ (เจนละ)
๕. อาณาจักรทวารวดี
๖. อาณาจักรศรีวิชัย
๗. อาณาจักรลพบุรี
๘. อาณาจักรศรีจนาศะ
๙. อาณาจักรโยนก
๑๐. อาณาจักรอื่นๆ ที่ยังไม่พบตำแหน่งทางภูมิศาสตร์
๑๑. รัฐนครไทยอิสระ
 - ก. อาณาจักรลานนาไทย
 - ข. อาณาจักรสุโขทัย
 - ค. อาณาจักรละโว้-อโยธยา
 - ง. อาณาจักรตามพลึงค์
๑๒. สหราชอาณาจักร สมัยอยุธยา
๑๓. วิชาการพิพิธภัณฑ์

งานด้านการควบคุมความปลอดภัยและทะเบียนบัญชี

ทางเจ้าหน้าที่ของแผนกพิพิธภัณฑ์และโบราณสถานพระนคร ได้ดำเนินการทำทะเบียนบัญชีตามหลักการบัญชีสากล เพื่อความปลอดภัยของศิลปโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

การนำศิลปโบราณวัตถุไปจัดแสดง ณ ต่างประเทศ

๑. เตรียมส่งศิลปวัตถุจำนวน ๗๐ รายการไปแสดง ณ สถานมาตุโรคมั ประเทศเนเธอร์แลนด์

๒. เตรียมศิลปโบราณวัตถุไปจัดแสดง ณ ศาลาไทย ในงานมหกรรมโลก ประเทศญี่ปุ่น
 ชั่วคราว ๕๐ รายการ
๓. เตรียมศิลปวัตถุ ๓ ชิ้น ไปจัดแสดงชั่วคราว ในงานมหกรรมโลกประเทศญี่ปุ่น
๔. จัดเตรียมศิลปกรรมไทยไปแสดง ณ สหรัฐอเมริกา

งานด้านเทคนิคการช่าง

เจ้าหน้าที่ด้านเทคนิคการช่างได้ปฏิบัติงาน

๑. จัดแสดงเนื่องในวันเด็กแห่งชาติ
๒. จัดแสดงเรื่องคนทอและการละเล่นของไทย
๓. จัดแสดงศิลปวัตถุ ซึ่งจะส่งไปแสดง ณ ประเทศเนเธอร์แลนด์
๔. ทำตู้ ชั้น แท่น ฐาน ในห้องแสดงพระที่นั่งวิมลศานติมาณ มุขเด็จ้านตะวันตก
๕. เปลี่ยนและซ่อมประตูกุหาทอง ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร
๖. เปลี่ยนและซ่อมไฟฟ้า
๗. ปรับปรุงห้องก่อนประวัติศาสตรในพระที่นั่งวิมลศานติมาณ

หัวหน้าแผนกพิพิธภัณฑ์และโบราณสถานพระนคร นายอินท มุสิกคามะ

อัตรากำลังของแผนกพิพิธภัณฑ์และโบราณสถานพระนคร

หัวหน้าแผนก	๑	อัตรา
ภัณฑารักษ์โท	๑	"
ภัณฑารักษ์ตรี	๓	"
ภัณฑารักษ์จักษว	๓๐	"
พนักงานประจำห้อง	๒๐	"
ยาม	๑๑	"
คนงาน	๔	"
คนสวน	๒	"
นักการภารโรง	๔	"

โครงการปรับปรุงงาน

เนื่องจากงานของแผนกพิพิธภัณฑ์และโบราณสถานพระนคร กองโบราณคดี ในปัจจุบัน มีขอบเขตงานกว้างขวางมาก จึงได้วางแผนงานในการปรับปรุงงาน ๒ ด้าน คือ

๑. การปรับปรุงฐานะของแผนกพิพิธภัณฑ์และโบราณสถานพระนคร กองโบราณคดี กรมศิลปากรเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร สังกัดสถาบันพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

๒. วางแผนปฏิบัติงานด้านการบริหาร โดยมีเป้าหมายที่จะให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร เป็นสถาบันทางการศึกษาค้นคว้า ศิลปะ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี

การปรับปรุงแผนกเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อันเป็นงานด้านหนึ่งที่แผนกได้วางแผนขอบเขตความรับผิดชอบของงานส่วนราชการภายในของแผนกตลอดจนการวางบุคลากรในการปฏิบัติงานขั้นต้นไว้ดังนี้

ก. หน้าที่ของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร

ทำหน้าที่รวบรวมศึกษาค้นคว้า จัดแสดงเผยแพร่ และวิจัยทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี มานุษยวิทยา สوانรักษาวัตถุ ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและความเพลิดเพลินแก่ประชาชน ประกอบด้วยแผนกต่าง ๆ คือ

๑. แผนกก่อนประวัติศาสตร์ ทำหน้าที่ศึกษาค้นคว้า และจัดแสดงเรื่องราวทางวัฒนธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์

๒. แผนกโบราณคดี ประวัติศาสตร์ ทำหน้าที่ศึกษาค้นคว้าเรื่องราวทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์สมัยพูนเนิน เชนละ กัมพูชา ทวารวดี ศรีวิชัย เชียงแสน สุโขทัย อยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์

๓. แผนกชาติพันธุ์วิทยา ทำหน้าที่ค้นคว้าเรื่องราวทางประเพณี การละเล่นพื้นเมือง และชาติพันธุ์วิทยาอื่น ๆ

๔. แผนกการศึกษาประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่ด้านการเผยแพร่ติดต่อประชาสัมพันธ์ร่วมกับโรงเรียน มหาวิทยาลัย สโมสร องค์การ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาในพิพิธภัณฑ์สถาน

๕. แผนกควบคุมความปลอดภัย ทำหน้าที่ควบคุมดูแลรักษาความปลอดภัยของโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ทั้งกลางวันและกลางคืน

๖. แผนกบริหาร ทำหน้าที่จัดทะเบียน บัตรประจำวัตถุ ตรวจสอบวัตถุ การช่าง และกิจกรรมต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

อัตรากำลัง

ส่วนราชการ (ตำแหน่ง)	พิเศษ	เอก	โท	ตรี	จัตวา	วิสามัญ	ลูกจ้าง
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ผู้อำนวยการ		๑					
๑. แผนกก่อนประวัติศาสตร์ ภัณฑารักษ์โท ทำหน้าที่หัวหน้าแผนก ภัณฑารักษ์ตรี			๑	๒			
๒. แผนกโบราณคดีประวัติศาสตร์ ภัณฑารักษ์โท ทำหน้าที่หัวหน้าแผนก ภัณฑารักษ์ตรี			๑	๗			
๓. แผนกชาติพันธุ์วิทยา ภัณฑารักษ์โท ทำหน้าที่หัวหน้าแผนก ภัณฑารักษ์ตรี			๑	๕			
๔. แผนกการศึกษาประชาสัมพันธ์ ภัณฑารักษ์โท ทำหน้าที่หัวหน้าแผนก ภัณฑารักษ์ตรี วิทยาการตรี ภัณฑารักษ์จัตวา พนักงานพิมพ์ดีด			๑	๒	๑๐ ๑		
๕. แผนกควบคุมความปลอดภัย ภัณฑารักษ์โท ทำหน้าที่หัวหน้าแผนก ประจำแผนก ภัณฑารักษ์จัตวา ภัณฑารักษ์จัตวา (ทำหน้าที่พนักงาน ประจำห้อง) วิ. พนักงานประจำห้อง วิ. ยาม ยาม			๑	๑	๓ ๕๐	๑๖ ๑	๑๔

ส่วนราชการ (ตำแหน่ง)	พิเศษ	เอก	โท	ตรี	จัตวา	วิสามัญ	ลูกจ้าง
๖. แผนกบริหาร							
กัณเฑาะว์รักษ์โท ยำหน้ำที่หัวหน้าแผนก			๑				
ประจำแผนก				๑			
กัณเฑาะว์รักษ์ตรี				๑			
ช่างภาพจัตวา					๑		
กัณเฑาะว์รักษ์จัตวา					๑๐		
พนักงานพิมพ์ดีด					๑		
นักการภารโรง							๓
ช่างกรี				๑			
วิ. เทียบช่างจัตวา						๓	
วิ. คนงาน						๑	
ช่างจัตวา					๕		
ช่างไฟฟ้าและช่างเครื่องยนต์							๒
ช่างเหล็ก							๑
คนรถ							๓
คนสวน คนงาน							๑๕
วิ. คนสวน						๒	

รายละเอียดการกำหนดตำแหน่งและอัตราเงินเดือน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

หน้าที่และความรับผิดชอบ	เลขที่ประจำตำแหน่ง	ตำแหน่ง	คุณวุฒิ	ประเภท	อัตราเงินเดือน	จำนวนตำแหน่ง	อัตราเงินเดือน			หมายเหตุ
							ขั้น	อันดับ	ขั้น	
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร มีหน้าที่รวบรวมศึกษาค้นคว้า จัดแสดงเผยแพร่และวิจัยทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีมานุษยวิทยา สงวนรักษาวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและความเพลิดเพลิน ประกอบด้วยแผนกต่าง ๆ คือ ๑. แผนกก่อนประวัติศาสตร์ มีหน้าที่รวบรวมศึกษาค้นคว้าและจัดแสดงเรื่องราวทางวัฒนธรรม สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ๒. แผนกโบราณคดีประวัติศาสตร์ ทำหน้าที่ศึกษาค้นคว้าเรื่องราวทาง		ผู้อำนวยการ	ผู้มีความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่			๑	เอก			
		ภัณฑารักษ์โท	ผู้มีความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่			๑	โท			
		ภัณฑารักษ์ตรี	ศิลปบัณฑิต (โบราณคดี)	"		๒	ตรี			
		ภัณฑารักษ์โท	ผู้มีความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่	"		๑	โท			

หน้าที่และความรับผิดชอบ	เลขที่ประจำตำแหน่ง	ตำแหน่ง	คุณวุฒิ	ประเภท	ยอกรรม	จำนวนตำแหน่ง	อัตราเงินเดือน			หมายเหตุ
							ขั้น	อันดับ	ขั้น	
โบราณคดี ประวัติศาสตร์ สมัย ฟูนัน เจนละ กัมพูชา ทวารวดี ศรีวิชัย เชียงแสน สุโขทัย อโยธยา และกรุงเทพฯ		ภัณฑารักษ์ตรี	ศิลปบัณฑิต (โบราณคดี)	สามัญ		๗	ตรี			
๓. แผนกชาติพันธุ์วิทยา ทำหน้าที่ค้นคว้าเรื่องราวทางประเพณี การละเล่นพื้นเมืองและชาติพันธุ์วิทยา และอื่น ๆ		ภัณฑารักษ์โท	ผู้มีความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่	สามัญ		๑	โท			
		ภัณฑารักษ์ตรี	มนุษยศาสตร์ บัณฑิต หรือศิลปบัณฑิต (โบราณคดี)			๕	ตรี			
๔. แผนกการศึกษาประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่ดำเนินการเผยแพร่ติดต่อประชาสัมพันธ์ร่วมมือกับ โรงเรียน มหาวิทยาลัย สโมสร องค์การ ฯ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาในพิพิธภัณฑ์		ภัณฑารักษ์โท	ผู้มีความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่	"		๑	โท			
		ภัณฑารักษ์ตรี	ศิลปบัณฑิต (โบราณคดี)	"		๒	ตรี			
		วิทยาการตรี	" หรือ มานุษยศาสตร์ บัณฑิต	"		๕	ตรี			

๒๑๔.๖๖๖

๑๖๔๑

หน้าที่และความรับผิดชอบ	เลขที่ประจำตำแหน่ง	ตำแหน่ง	คุณวุฒิ	ประเภท	ยศรวม	จำนวนตำแหน่ง	อัตราเงินเดือน			หมายเหตุ
							ขั้น	อันดับ	ขั้น	
๕. แผนกควบคุมความปลอดภัย มีหน้าที่ควบคุมดูแล รักษาความปลอดภัยของศิลปโบราณวัตถุ ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนครทั้งกลางวันและกลางคืน		ภัณฑารักษ์ จัตุวา	มศ. ๓	สามัญ		๑๐	จัตวา			
		พนักงานพิมพ์ ลีค	มศ. ๓	"		๑	จัตวา			
		ภัณฑารักษ์โท	ผู้มีความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่	"		๑	โท			
		ประจำแผนก	"	"		๑	ตรี			
		ภัณฑารักษ์ จัตุวา	มศ. ๓	"		๓	จัตวา			
		ภัณฑารักษ์ จัตุวา (พนักงานประจำห้อง)	มศ. ๓	"		๔๐	จัตวา			
		พนักงานประจำห้อง	มศ. ๓	วิสามัญ		๑๖	-			
		วิ. ยาม	ป. ๔	วิสามัญ		๑	-			
		ยาม	ป. ๔	ลูกจ้าง		๑๔	-			
		ภัณฑารักษ์โท	ผู้มีความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่	สามัญ		๑	โท			
๖. แผนกบริหาร มีหน้าที่จัดทำระเบียบบัญชี บัตรประจำวัตถุ ตรวจสอบวัตถุ										

หน้าที่และความรับผิดชอบ	เลขที่ประจำตำแหน่ง	ตำแหน่ง	คุณวุฒิ	ประเภท	ยอกรรม	จำนวนตำแหน่ง	อัตราเงินเดือน			หมายเหตุ
							ขั้น	อันดับ	ขั้น	
โต้ตอบ การช่าง และกิจกรรมต่าง ๆ ของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร		ประจำแผนก	ผู้มีความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่	สามัญ		๑	ตรี			
		ภัณฑารักษ์ตรี	"	"		๑	ตรี			
		ช่างตรี	"	"		๑	ตรี			
		ช่างภาพจิตวา	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	"		๑	จิตวา			
		ภัณฑารักษ์จิตวา	มศ. ๓	"		๑๐	จิตวา			
		พนักงานพิมพ์ดีด	มศ. ๓	"		๑	จิตวา			
		วิ. ทียบช่างจิตวา	ผู้มีความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่	วิสามัญ		๓	—			
		วิ. คนงานช่างจิตวา	ป. ๔ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	สามัญ		๑	—			
		ช่างไฟฟ้าและช่างเครื่อง-ยนต์	ป. ๔	ลูกจ้าง		๕	จิตวา			
						๒	—			

หน้าที่และความรับผิดชอบ	เลขที่ประจำตำแหน่ง	ตำแหน่ง	คุณวุฒิ	ประเภท	ยอกรรม	จำนวนตำแหน่ง	อัตราเงินเดือน			หมายเหตุ
							ขั้น	อันดับ	ขั้น	
		ช่างเหล็ก	ป. ๕	ลูกจ้าง		๑	—			
		นักการภารโรง	ป. ๕	"		๓	—			
		คนรถ	ป. ๕	"		๓	—			
		วิ. คนสวน	ป. ๕	วิสามัญ		๒	—			
		คนสวนคนงาน	ป. ๕	ลูกจ้าง		๑๕	—			

